

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему Удосконалення управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю металургійного підприємства

Виконав: студент 2 курсу, групи ФБС - 18 - мд
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
(код і назва спеціальності)

страхування»
Щетиніна Г.А.

освітньої програми фінанси, банківська справа та
(код і назва освітньої програми)

страхування

спеціалізації _____

(код і назва спеціалізації)

_____
(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри фінансів, банківської справи
та страхування, доцент, к.е.н. Шапуров О.О.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент професор кафедри фінансів, банківської
справи та страхування, професор, д.е.н. Метеленко Н.Г.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ**

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(код та назва)

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

(код та назва)

Спеціалізація _____

(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., проф.

Метеленко Н.Г.

« ____ » _____ 20 ____ року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНЦІ**

Щетиніній Ганні Андріївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Удосконалення управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю металургійного підприємства

керівник роботи Шануров О.О., к.е.н., доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «10» вересня 2019 року № 1538-с

2. Строк подання студентом роботи Дата згідно графіку захисту

3. Вихідні дані до роботи Публічна фінансова звітність підприємства, що розглядається в роботі. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) _____

Теоретична частина. Концептуальні основи управління джерелами формування майна та фінансової стійкості металургійного підприємства

Аналітична частина. Аналіз фінансових реусрсів та оцінка фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»

Проектна частина. Удосконалення управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю металургійного підприємства

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Таблиця 1.1. Класифікація фінансових ресурсів суб'єкта підприємництва (підприємства). Рис.1.1. Схема управлінських зв'язків в економічній системі управління. Таблиця 1.2. Елементи концепції ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства. Таблиця 1.3. Відносні показники фінансової стійкості. Таблиця 1.4. Характеристика та обрахунок показників ліквідності та платоспроможності. Таблиця 1.5. Узагальнюючі показники та коефіцієнти аналізу майнового стану суб'єкта підприємництва. Таблиця 1.6. Методичний підхід в розрізі розділів кваліфікаційної роботи. Рис.2.1. Динаміка вартості активів ПАТ «Запоріжсталь» за період 2016-2018рр. Рис.2.2. Динаміка вартості власного капіталу та залучених коштів ПАТ «Запоріжсталь» за період 2016-2018рр. Таблиця 2.1. Економічна характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь».

Таблиця 2.2. Загальний аналіз стану, динаміки та структури активів ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.3. Загальний аналіз майна ПАТ «Запоріжсталь» за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів. Таблиця 2.4. Динаміка та структура основних засобів ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.5. Аналіз руху та ефективності використання основних засобів ПАТ «Запоріжсталь». Рис. 2.3. Придатність та зношеність основних засобів металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.6. Динаміка та структура оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь». Рис.2.5. Структура оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь» за 2018р. Таблиця 2.7. Аналіз ефективності використання оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь» Таблиця 2.8. Аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.9. Аналіз динаміки та структури власного капіталу ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.10. Аналіз динаміки та структури залученого та позикового капіталу ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.11. Аналіз рентабельності власного та залученого капіталу ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.12. Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.13. Вихідна інформація для визначення типу фінансової стійкості підприємства. Таблиця 2.14. Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.15. Коефіцієнтний аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.16. Розраховані групи активів та пасивів балансу ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 2.17. Порівняння груп активів та пасивів ПАТ «Запоріжсталь» за період 2016-2018рр. Рис.3.1. Алгоритм управління дебіторської заборгованістю на ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 3.1. Факторингові операції 3 комерційних банків - лідерів ринку факторингових послуг. Таблиця 3.2. Розрахунок вартості факторингу. Таблиця 3.3. Розрахунок вартості кредиту Таблиця 3.4. Порівняння вартості факторингу та вартості кредиту. Таблиця 3.5. Розрахована вартість факторингу для підприємства ПАТ «Запоріжсталь». Таблиця 3.6. Розподіл фінансових витрат орендаря. Таблиця 3.7. Розподіл фінансових доходів орендодавця

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Шапуров О.О., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування	18.09	18.10
2	Шапуров О.О., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування	18.10	19.11
3	Шапуров О.О., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування	19.11	12.12

7. Дата видачі завдання 10.09.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Дослідження теоретичного аспекту джерел формування майна та фінансової стійкості металургійного підприємства	25.09.2019	
2	Огляд літературних джерел з формування майна та фінансової стійкості металургійного підприємства	01.10.2019	
3	Збір даних та дослідження звітної документації ПАТ «Запоріжсталь»	08.10.2019	
4	Аналіз господарської діяльності ПАТ «Запоріжсталь»	18.10.2019	
5	Розробка практичних рекомендацій щодо підвищення фінансової стійкості металургійного підприємства	19.11.2019	

Студент _____ Щетиніна Г.А.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____ Шапуров О.О.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Шапуров О.О.
(підпис) (ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Щетиніна Г.А. Удосконалення управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю металургійного підприємства.

Кваліфікаційна випускна робота на здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 - Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник О.О.Шапуров. Інженерний інститут ЗНУ. Факультет економіки та менеджменту, кафедра фінансів, банківської справи та страхування, 2020.

Розглянуто теоретичні основи джерел формування майна суб'єкта підприємницької діяльності. Розкрито сутність концептуальних основ управління фінансовими ресурсами суб'єкта підприємницької діяльності. Сформовано методологічні основи аналізу джерел формування майна та оцінки фінансової стійкості. Проаналізовано склад, структуру майна металургійного підприємства та ефективності його використання. Проаналізовано наявність, структуру та ефективність використання фінансових ресурсів металургійного підприємства. Проаналізовано фінансову стійкість металургійного підприємства. Проаналізовано ліквідність та платоспроможність металургійного підприємства. Запропоновано покращення фінансової стійкості металургійного підприємства за рахунок оптимізації дебіторської заборгованості. Сформовано резерв фінансових ресурсів за рахунок факторингової операції. Запропоновано формування фінансових резервів та підвищення ліквідності металургійного підприємства за рахунок фінансового лізингу.

Ключові слова: МАЙНО, ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ, ЛІКВІДНІСТЬ, ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ, ФАКТОРИНГ, ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ

ABSTRACT

Shchetinina G.A. Improvement of sources, which form property and financial stability's management in the metallurgical industry

Qualifying final work obtaining a master's degree in higher education by specialty 072 - Finance, banking and insurance, scientific supervisor. O.O.Shapurov. Engineering Institute ZNU, Faculty of Economics and Management, Department of Finance, Banking and Insurance. 2020.

The theoretical bases of sources of formation of property of the subject of entrepreneurial activity are considered. The essence of conceptual bases of management of financial resources of the subject of entrepreneurial activity is revealed. Methodological bases of the analysis of sources of formation of property and estimation of financial stability are formed. The composition, structure of the property of the metallurgical enterprise and the efficiency of its use are analyzed. The availability, structure and efficiency of the use of financial resources of the metallurgical enterprise have been analyzed. The financial stability of the metallurgical enterprise is analyzed. The liquidity and solvency of the metallurgical enterprise are analyzed. Improvement of financial stability of metallurgical enterprise due to optimization of receivables is offered. A reserve of financial resources has been formed through the factoring operation. The formation of financial reserves and increase of liquidity of metallurgical enterprise by financial leasing

are offered.

Keywords: PROPERTY, FINANCIAL RESOURCES, FINANCIAL STABILITY, LIQUIDITY, PAYMENT CAPACITY, FACTORING, FINANCIAL LEASING

АННОТАЦИЯ

Щетинина А.А. Совершенствование управления источниками формирования имущества и финансовой устойчивостью металлургического предприятия

Квалификационная выпускная работа на соискание степени высшего образования магистра по специальности 072 - Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель О.О. Шапуров. Инженерный институт ЗНУ. Факультет экономики и менеджмента, кафедра финансов, банковского дела и страхования, 2019.

Рассмотрены теоретические основы источников формирования имущества субъекта предпринимательской деятельности. Раскрыта сущность концептуальных основ управления финансовыми ресурсами субъекта предпринимательской деятельности. Сформированы методологические основы анализа источников формирования имущества и оценки финансовой устойчивости. Проанализирован состав, структуру имущества металлургического предприятия и эффективность его использования. Проанализировано наличие, структуру и эффективность использования финансовых ресурсов металлургического предприятия. Проанализирована финансовая устойчивость металлургического предприятия. Проанализирована ликвидность и платежеспособность металлургического предприятия. Предложено улучшение финансовой устойчивости металлургического предприятия за счет оптимизации дебиторской задолженности. Сформирован резерв финансовых ресурсов за счет факторинговой операции. Предложено формирование финансовых резервов и повышение ликвидности металлургического предприятия за счет финансового лизинга.

Ключевые слова: ИМУЩЕСТВО, ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ, ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ, ЛИКВИДНОСТЬ, ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТЬ, ФАКТОРИНГ, ФИНАНСОВЫЙ ЛИЗИНГ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ ФОРМУВАННЯ МАЙНА ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	11
1.1. Теоретичні аспекти формування майна металургійного підприємства.....	11
1.2. Категоріальний базис фінансових ресурсів металургійного підприємства.....	21
1.3. Методи оцінки джерел формування майна та фінансової стійкості металургійного підприємства.....	32
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕУСРСІВ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»	39
2.1. Організаційно – фінансова характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь»	39
2.2. Аналіз складу, структури майна металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь» та ефективності його використання.....	43
2.3. Аналіз наявності, структури та ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжсталь»	54
2.4. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»	59
2.5. Аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь» ...	65
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ ФОРМУВАННЯ МАЙНА ТА ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	72
3.1. Удосконалення управління дебіторською заборгованістю металургійного підприємства.....	72
3.2. Покращення фінансової стійкості металургійного підприємства за рахунок факторингу.....	80

3.3. Формування грошових потоків за рахунок впровадження фінансового лізингу.....	87
ВИСНОВКИ.....	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	104
ДОДАТКИ.....	111

ВСТУП

Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств та інших суб'єктів ринку у підготовці та прийнятті управлінських рішень. Ефективність цих рішень багато в чому залежить від об'єктивності, своєчасності та всебічності оцінювання існуючого й очікуваного стану підприємства. Від того, відповідають чи не відповідають управлінські рішення, якими підприємство керується для досягнення успіху на ринку, цим умовам залежить насамперед ефективність його функціонування.

Базою для обґрунтування і прийняття оптимальних управлінських рішень може бути тільки глибокий комплексний аналіз діяльності підприємства. У ході такого аналізу всі сторони діяльності підприємства оцінюються з позицій досягнення максимально можливого економічного результату за рахунок оптимально ефективного використання наявних ресурсів. Від доцільності та правильності вкладення фінансових ресурсів в активи значною мірою залежить фінансовий стан підприємства.

Ефективності формування й використання активів в операційному або інвестиційному процесі приділяється головна увага у загальній системі менеджменту. Управління майном (активами) є важливою сферою функціонального управління підприємством, комплексною системою, у якій інтегруються методологічні принципи фінансового менеджменту, інноваційного менеджменту, бухгалтерського обліку, контролю, логістики та інших спеціальних сфер знання.

Питання удосконалення управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності розглянуто у роботах Бланка І.О., Лахтіонової Л.А., Павловської О.В., Притуляк Н.М., Невмержицької Н.Ю. – у повному обсязі, а також частково у роботах Коробова М.Я., Ізмайлової М.І. та ін. Серед зарубіжних авторів згадане питання розглядалось у наукових працях Баканова М.І., Балабанова І.Т., Ковальова В.В., Крейніної М.Н., Палія В.Ф., Сайфуліна Р.С., Шеремета А.Д. та інших. Проте, ряд питань щодо удосконалення

управління джерелами формування майна та фінансової стійкості підприємств вимагає подальших досліджень та наукових розробок.

Мета й завдання дослідження. Метою роботи є удосконалення управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності.

Для досягнення зазначеної мети сформульовано такі завдання:

- розглянути теоретичні основи джерел формування майна суб'єкта підприємницької діяльності;
- розкрити сутність концептуальних основ управління фінансовими ресурсами суб'єкта підприємницької діяльності;
- сформувати методологічні основи аналізу джерел формування майна та оцінки фінансової стійкості;
- проаналізувати склад, структуру майна металургійного підприємства та ефективності його використання;
- проаналізувати наявність, структуру та ефективність використання фінансових ресурсів металургійного підприємства;
- проаналізувати фінансову стійкість металургійного підприємства;
- проаналізувати ліквідність та платоспроможність металургійного підприємства;
- запропонувати покращення фінансової стійкості металургійного підприємства за рахунок оптимізації дебіторської заборгованості ;
- сформувати резерв фінансових ресурсів за рахунок факторингової операції;
- запропонувати формування фінансових резервів та підвищення ліквідності металургійного підприємства за рахунок фінансового лізингу.

Методи дослідження. Загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез, теоретичне моделювання, абстрагування; спеціальні методи: горизонтальний та вертикальний аналіз, коефіцієнтний аналіз.

Матеріалами для дослідження стали: спеціальна література з проблем теорії та практики управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності, нормативні документи, статистичні дані.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

- методику оцінки джерел формування майна та фінансової стійкості суб'єкта підприємницької діяльності;
- механізм розрахунку лізингових платежів з використанням Microsoft Office Excel

Практичне значення отриманих результатів. Розроблені в ході дослідження науково – практичні рекомендації можуть бути використані в діяльності ПАТ «Запоріжсталь» та на інших металургійних підприємствах України, що дозволить удосконалити управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені в доповіді на Міжнародній науково – практичній конференції «Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу та на II Міжнародному науково – практичному семінарі «Економічні, соціальні та інформаційні аспекти європейських інтеграційних процесів»

Публікації. Основні положення роботи опубліковано в матеріалах міжнародної науково-практичної конференції та міжнародному науково – практичному семінарі.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні документи, навчально – методична література, наукові публікації в періодичних виданнях з питань управління джерелами формування майна та фінансовою стійкістю суб'єкта підприємницької діяльності.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладений на 117 сторінках. Робота містить 29 таблиць, 7 рисунків та 2 додатки. Список використаних джерел налічує 89 найменування.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ ФОРМУВАННЯ МАЙНА ТА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні аспекти формування майна металургійного підприємства

У сучасних умовах становлення економіки України розвиток вітчизняного бізнесу набуває особливої динамічності. Це пояснюється наявністю досить жорсткої конкуренції як з боку українських, так і зарубіжних підприємств, підвищенням вимог споживачів до товарів та послуг, що пропонуються на ринку. З іншого боку, підприємства є також споживачами різних видів ресурсів. У процесі своєї господарської діяльності вони вступають у взаємодію з багатьма контрагентами (постачальниками, кредиторами, споживачами тощо). Тому, щоб посісти своє місце на ринку й успішно працювати, кожне підприємство має враховувати багато чинників, що впливають на його діяльність, планувати й прогнозувати власні кроки.

Звичайно, досить важливе значення має професійна робота маркетингової та інших служб підприємства. Однак, як слушно зазначає В.В. Костецький, на сучасному етапі розвитку дедалі вагомішого значення набуває саме управління фінансами підприємства з метою фінансового забезпечення його діяльності, оскільки фінансові ресурси є базисним ресурсом, без якого неможливе функціонування й розвиток підприємства [24, с. 135].

В науковій літературі відсутня єдина думка щодо трактування поняття «фінансові ресурси», але обґрунтовані наукові підходи до різних точок зору дозволили зробити наступні узагальнення: під фінансовими ресурсами підприємств слід розуміти кошти, які належать підприємству або перебувають у його розпорядженні з метою забезпечення процесу простого чи розширеного відтворення або для задоволення соціальних потреб колективу.

Фінансові ресурси трансформуються у діловий оборот через відповідні джерела. Вони можуть бути розглянуті з двох точок зору: як сукупність інструментів, що використовуються для залучення фінансових ресурсів, необхідних

для обслуговування виробничих та інших витрат організації; і як сукупність способів фінансового забезпечення діяльності організації, потенційно доступних і фактично використаних в процесі створення, становлення і розвитку організації, що забезпечують певну величину фінансових ресурсів [3, с. 134].

Загалом під терміном «ресурс» розуміють засоби, які, після певних перетворень і застосування, дозволяють отримати бажаний результат. Широко «фінансові ресурси» – це кошти, які можуть бути спрямовані на виконання визначених завдань відповідно до певного плану, і дозволяють отримати бажаний економічний результат.

Фінансові ресурси підприємств за своєю сутністю – це складна економічна категорія, тому погляди українських вчених, які досліджували їх економічну сутність, досить різняться між собою.

Найпоширенішою точкою зору є розуміння фінансових ресурсів як грошових коштів (фондів, доходів, накопичень), що мають цільове спрямування. Має місце й інший підхід, де науковці під фінансовими ресурсами розуміють не лише грошові кошти, а й кошти, авансовані в основні й оборотні засоби. Прихильники даного підходу розуміють фінансові ресурси більш широко за рахунок тієї їх частини, яка матеріалізована в активах підприємства [53, с. 8].

Отже, синтезувавши всі наведені вище визначення, можна представити загальне бачення цього поняття. Фінансові ресурси підприємств – це частина грошових коштів підприємства, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, які акумулюються за рахунок власних, позичених та залучених коштів та перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і необхідні для виконання ним фінансових зобов'язань, здійснення витрат з метою забезпечення процесу розширеного відтворення, а також з метою одержання прибутку від здійснення виробничо-господарської діяльності.

Фінансові ресурси підприємства мають виконувати наступні функції:

- забезпечення процесу виникнення підприємства;
- формування його стартового капіталу;

- формування ресурсного потенціалу;
- забезпечення безперервності і відтворення торговельного процесу;
- виконання фінансових зобов'язань;
- забезпечення його фінансової стійкості, платоспроможності, конкурентоспроможності і ефективності господарської діяльності.

Специфіка фінансово-економічного механізму управління підприємством визначається:

- формуванням статутного капіталу, поділеного на певну кількість акцій рівної номінальної вартості, і індивідуалізації корпоративної власності за допомогою акцій;
- емісією акцій як найважливішого джерела поповнення капіталу;
- дивідендною політикою підприємства;
- формуванням ринкової ціни акцій;
- диференціацією механізму використання акцій у відкритих і закритих акціонерних товариствах [12, с. 97].

Специфічний зміст фінансових ресурсів досить повно визначається наявністю певних ознак.

По-перше, це фонди коштів акумуляційного характеру, що утворюються в результаті виробництва, розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту і національного доходу.

По-друге, це кінцеві прибутки, тобто кошти, призначені для обміну на товари.

По-третє, це прибутки після реалізації товарів.

Фінансовим ресурсам підприємств притаманні такі властивості:

- фінансові ресурси мають стадію утворення;
- фінансові ресурси відображають відношення до власності;
- фінансові ресурси мають джерела формування і цілі використання;
- від джерел формування та напрямів використання залежить структура фінансових ресурсів [19].

Проведення фінансово-господарської діяльності підприємством передбачає, що грошові кошти постійно надходять на рахунки у банк або в касу у вигляді

виручки від реалізації або доходів і вибувають при здійсненні платежів. У процесі формування, розподілу, перерозподілу і використання фінансових ресурсів підприємств виникає широкий спектр грошових відносин, які відображають економічний зміст сфери фінансів.

У згаданому контексті фінансові ресурси розглядають також через форму їх вираження, зокрема, як сукупність власних грошових доходів і надходжень ззовні (залучені і позичені кошти), грошові кошти і прирівняні до них потоки, грошові засоби, кошти, прибутки і надходження, що є в розпорядженні підприємства, призначені для виконання фінансових зобов'язань підприємства, фінансування поточних витрат і витрат, пов'язаних з розширенням виробництва та підтримки стійкості фінансово-економічної діяльності господарюючого суб'єкта.

Таким чином, вся сукупність фінансових відносин підприємств може бути умовно подана у вигляді грошових потоків і мати чіткі вартісні характеристики [48, с. 146].

При аналізі будь якого поняття виникає питання його класифікації, тобто розподілу поняття на групи за наявністю або відсутністю певної визначеної характеристики. При цьому більшість вчених-економістів зосереджують свою увагу на якійсь одній ознаці поділу, наприклад за джерелами формування, або кількох основних – за правом власності, за кругообігом та джерелами формування.

Однак для більш повного відображення сутності фінансових ресурсів підприємств необхідно розглянути їх класифікацію за якомога більшою кількістю ознак.

А.М. Поддєрьогін до основних джерел формування фінансових ресурсів підприємств відносить власні та залучені кошти. До власних належать: статутний капітал, амортизаційні відрахування, валовий дохід та прибуток. До залучених – отримані субсидії, кредити, пайові та інші внески, кошти, мобілізовані на фінансовому ринку.

Класифікацію джерел формування фінансових ресурсів підприємств А.М.Поддєрьогін здійснює за таким основними ознаками: ресурси, що формуються під час заснування підприємств; формуються за рахунок власних і прирівняних до

них коштів; мобілізуються на фінансовому ринку; ресурси, що надходять у порядку розподілу грошових надходжень [49].

Т.В. Романенко розглядає фінансові ресурси як матеріальне втілення фінансових відносин на рівні господарських суб'єктів, під якими, на її думку, слід розуміти акумульовані підприємством грошові кошти з різних джерел, які надходять у господарський обіг і призначені для покриття його потреб.

Загальну суму фінансових ресурсів кожного підприємства вона визначає як сукупність коштів, що відображені в пасиві бухгалтерського балансу підприємства і складаються з наступних елементів: статутного фонду; резервного фонду; амортизаційного фонду; спеціального фонду; нерозподіленого прибутку; кредиторської заборгованості усіх видів, включаючи заборгованість з бюджетних платежів, із відрахувань на соціальне страхування, з оплати праці; короткострокових і довгострокових кредитів комерційних банків; коштів для фінансування капітальних вкладень та інших коштів.

Класифікацію фінансових ресурсів підприємств Т.В. Романенко пропонує здійснювати за двома основними критеріями: 1) залежно від джерел формування: створені за рахунок власних і прирівняних до власних грошових надходжень; мобілізовані на фінансовому ринку; ресурси, що надходять у порядку перерозподілу; 2) за правом власності: власні кошти підприємства; залучені кошти; позикові фінансові ресурси [52].

В.М. Опарін розвиває класифікацію фінансових ресурсів підприємств та пропонує її здійснювати за такими основними ознаками: за кругообігом, за використанням, за правом власності. За кругообігом він розрізняє початкові фінансові ресурси, тобто ті, з якими підприємство починає свою діяльність і які концентруються у статутному фонді, і прирощені, тобто, отримані підприємством у результаті його діяльності у формі прибутку. За характером використання виділяє матеріалізовані фінансові ресурси, що вкладені в основні засоби, які постійно забезпечують виробничий процес, і ті, що перебувають в обігу – оборотні кошти. Знос основних засобів та їх оновлення за рахунок амортизаційних відрахувань є формою цільових фінансових ресурсів. За правом власності фінансові ресурси він

поділяє на власні кошти підприємницької структури (залежно від форми власності це може бути приватний, пайовий чи акціонерний капітал), надані безоплатно державою з бюджету чи фондів цільового призначення та позичені, до яких відносяться отримані кредити.

Поряд з основними класифікаційними ознаками фінансових ресурсів підприємств, В.М. Опарін також виділяє конкретні їх види, що перебувають у розпорядженні підприємств: прибуток, амортизаційні відрахування, оборотні кошти, бюджетні асигнування, надходження з цільових фондів, кредити [37].

На думку Л.О. Лігоненко, Н.М. Гуляєвої, Н.А. Гринюк та ін., фінансові ресурси підприємства можна розглядати як капітал, який в свою чергу може бути поділений: 1) за об'єктом інвестування: на основний, що спрямований на фінансування необоротних активів підприємства та оборотний, що формує сукупність оборотних активів підприємства; 2) за метою використання: виробничий капітал, який інвестований в активи підприємства для здійснення поточної (операційної) діяльності; фінансовий капітал, що використовується для інвестування в грошові інструменти (депозитні вклади) та боргові фондові інструменти (облігації, депозитні сертифікати); спекулятивний капітал, що використовується під час здійснення спекулятивних, заснованих на різниці в цінах, фінансових операцій; 3) за належністю підприємству: власний капітал, який характеризує загальну вартість коштів підприємства, що належать йому на правах власності; позиковий капітал, тобто, кошти, що залучаються підприємством для фінансування діяльності на загальних умовах кредитування (строковості, повернення, платності, забезпеченості) [28]. Кожному джерелу формування фінансових ресурсів притаманні певні як позитивні, так і негативні особливості, що обумовлює різний вплив власних і позикових коштів на діяльність підприємства.

Власні фінансові ресурси підприємства характеризуються: простотою і швидкістю залучення; більш високою здатністю генерувати прибуток; забезпеченням фінансової стійкості розвитку підприємства, а отже, зниженням ризику банкрутства; збереженням повного управління і контролю з боку первинних засновників.

Водночас обсяги залучення власних фінансових ресурсів є обмеженими, оскільки залежать від фінансових можливостей засновників та ефективності діяльності за попередній період. Збільшення розміру власних фінансових ресурсів, на відміну від позикових, стримує зростання рентабельності власних коштів – показника найбільш привабливого для власників підприємства.

Залучення власних фінансових ресурсів супроводжується більш високою вартістю порівняно з альтернативними зовнішніми джерелами.

На відміну від власних, позикові фінансові ресурси характеризуються достатньо широкими можливостями обсягів залучення і значним позитивним впливом на збільшення активів і зростання обсягів діяльності підприємства.

Однак залучення позикових коштів пов'язане з деякими організаційними труднощами оформлення кредитної угоди, необхідністю мати згоду кредиторів та заставу у вигляді матеріальних цінностей або гарантій третіх осіб.

Використання позикових фінансових ресурсів знижує також фінансову стійкість підприємства і збільшує ризик його неплатоспроможності.

Авторський колектив підручника “Фінансова діяльність суб’єктів господарювання” поділяє фінансові ресурси на: власні – фінансові ресурси окремого суб’єкта господарювання, які належать йому на правах власності та використовуються для формування певної частини його активів (чистих активів підприємства); залучені – кошти, залучені підприємством зі сторони; позичкові – грошовий капітал чи майно, що надається в позику на умовах строковості, повернення і плати у формі процента [67, с. 349].

Співвідношення власних і позикових коштів у загальному обсязі фінансових ресурсів підприємства формують показник структури капіталу підприємства, який є одним із найголовніших критеріїв оцінки фінансового стану підприємства.

Склад та структура фінансових ресурсів, їхні обсяги залежать від виду та розміру підприємства, роду його діяльності, обсягів виробництва. При цьому обсяг фінансових ресурсів тісно пов’язаний з обсягом виробництва, ефективною роботою підприємства. Чим більший обсяг виробництва і вища ефективність роботи підприємства, тим більше обсяг власних фінансових ресурсів, і навпаки. Наявність у

достатньому обсязі фінансових ресурсів, їхнє ефективне використання визначають добрий фінансовий стан підприємства: платоспроможність, фінансову стійкість, ліквідність. У цьому зв'язку найважливішим завданням підприємств є пошук резервів збільшення власних фінансових ресурсів і найефективніше їх використання з метою підвищення ефективності роботи підприємства загалом.

Формування з різних джерел фінансових ресурсів дає можливість підприємству вчасно інвестувати кошти в нове виробництво, забезпечувати розширення й технічне переозброєння діючих основних засобів, фінансувати наукові дослідження, розробки та їхнє впровадження та ін.

Так в табл. 1.1 наведено класифікацію фінансових ресурсів підприємства за різними характеристиками, які систематизовані автором.

Поділ фінансових ресурсів за видами господарської діяльності визначає на забезпечення яких саме операцій спрямовуються кошти. Операційні ресурси – спрямовані на забезпечення фінансування операційної (основної) діяльності підприємства. Інвестиційні – на придбання та реалізацію тих довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів. Фінансові – спрямовані зміни розміру і складу власного та позикового капіталу.

За джерелами формування фінансові ресурси підприємства поділяють на власні кошти (акціонерний капітал), залучені безоплатно державою з бюджету чи фондів цільового призначення або корпоративними формуваннями з централізованих фондів та позичені – отримані кредити [43].

Згідно поділу фінансових ресурсів за кругообігом виділяють ті, з якими підприємство починає свою діяльність і які концентруються у статутному фонді, тобто початкові фінансові ресурси, та, отримані підприємством у результаті його діяльності у формі чистого доходу (прибутку) – прирощені.

За характером використання виділяють матеріалізовані фінансові ресурси – вкладені в основні засоби, які постійно забезпечують виробничий процес, і ті, що перебувають в обігу, обслуговуючи окремий виробничий цикл – оборотні кошти.

Таблиця 1.1

Класифікація фінансових ресурсів суб'єкта підприємництва (підприємства)

Класифікаційна ознака	Види фінансових ресурсів
За видами господарської діяльності	Операційні, інвестиційні, фінансові
За джерелами формування	Власні позичені, залучені
За об'єктами інвестування	У фінансові інструменти, у реальні інвестиційні об'єкти
За кругообігом	Початкові, нагромаджені
За характером використання	Матеріалізовані, обігові кошти
За напрямками залучення	Зовнішні внутрішні
За видами сформованих активів	Необоротні активи, оборотні активи, витрати майбутніх періодів
За джерелами покриття активів	Власний капітал, забезпечення наступних витрат і платежів, довгострокові зобов'язання
За ступенем ліквідності активів	Найбільш ліквідні швидко реалізовані повільно реалізовані важко реалізовані
За ймовірністю погашення зобов'язань	Найтерміновіші зобов'язання, короткострокові пасиви, довгострокові пасиви, постійні пасиви
За призначенням	Для виконання фінансових зобов'язань, для забезпечення розширеного відтворення, для забезпечення інших господарських і соціальних потреб
За матеріально-речовою структурою	Грошові кошти і їх еквіваленти, фінансові ресурси перетворені в матеріальну форму, тобто капітал
За терміном використання	Вкладені, використані
За об'єктом інвестування	Основний, оборотний
За метою використання	Виробничий, фінансовий, спекулятивний
За стадією утворення	Початкові державні акціонерні, приватні
За видатками або напрямками використання	Поповнення фонду відшкодування, формування фонду споживання, формування фонду нагромадження

Фінансові ресурси підприємства також можуть розглядатись як капітал, який в свою чергу може бути поділений за об'єктом інвестування: на основний, що спрямований на фінансування необоротних активів підприємства та оборотний, що формує сукупність оборотних активів підприємства. Також розподіл здійснюється за метою використання:

- виробничий капітал, який інвестований в активи підприємства для здійснення поточної (операційної) діяльності;
- фінансовий капітал, що використовується для інвестування в грошові інструменти (депозитні вклади) та боргові фондові інструменти (облігації, депозитні сертифікати);
- спекулятивний капітал, що використовується під час здійснення спекулятивних, заснованих на різниці в цінах, фінансових операцій [74, с. 149].

За стадією утворення фінансові ресурси поділяються на:

- початкові – утворені на початковій стадії діяльності підприємства;
- державні – асигнування з бюджету;
- акціонерні – внески засновників
- приватні – власний капітал підприємства.

Згідно поділу за терміном використання фінансових ресурсів виділяють: вкладені ресурси, які застосовуються протягом тривалого терміну використання і постійно беруть участь у процесі відтворення та використані ресурси, тобто поточні витрати, виражені у грошовій формі, їх розмір включений в ціну товару і відшкодовується в процесі одного виробничого циклу. Вкладені фінансові ресурси в свою чергу поділяються на вкладені: в матеріальні активи, в нематеріальні активи, в оборотні активи [81, с. 127].

За метою використання фінансові ресурси поділяються на цільові (резервний капітал, спеціальні фонди), як можуть бути використані лише на попередньо зазначені цілі і універсальні, як не мають обмежень щодо напрямку їх застосування.

Науковець Кірейцев Г. Г. виділяє також класифікацію за видатками або напрямками використання, згідно з якою до складу фінансових ресурсів підприємства відносять:

- витрати на розвиток економіки підприємства;
- витрати на соціально-культурні заходи;
- витрати на розвиток науки;
- надання благодійної допомоги;
- витрати на обслуговування залучених фінансових ресурсів;
- інші витрати підприємства.

У кінцевому підсумку, Кірейцев Г.Г. ділить напрямки використання фінансових ресурсів на три групи:

- поповнення фонду відшкодування;
- формування фонду споживання;
- формування фонду нагромадження [72].

Отже, фінансові ресурси є основою діяльності підприємства. Адже саме вони створюють ту необхідну матеріальну базу для здійснення підприємством своєї функції на ринку – забезпечувати потреби споживачів. Їх нестача для підприємства може стати дуже потужним стримуючим фактором розвитку.

Всі класифікації фінансових ресурсів підприємств мають деякі відмінності, які полягають в понятійно-категорійному апараті та ознаках за якими групуються різні види фінансових ресурсів підприємств. Але більшість авторів в складі цієї класифікації виділяють поділ за джерелами на три основні групи: власні, позикові та залучені, що розглянемо в наступному підрозділі кваліфікаційної роботи.

1.2. Категоріальний базис фінансових ресурсів металургійного підприємства

В умовах транзитивної економіки України зростаюча потреба в забезпеченні платоспроможності та фінансової стійкості всіх суб'єктів ринку спонукає до пошуку дієвих механізмів мобілізації фінансових ресурсів, прийняття управлінських рішень щодо ефективного їх вкладення у реальні та фінансові активи з метою досягнення основної мети фінансового менеджменту – задоволення інтересів і досягнення

добробуту власників. У контексті руху грошових коштів між учасниками фінансових взаємовідносин відбувається процес створення і використання грошових нагромаджень, які набувають форми фінансових ресурсів і визначають матеріально-речовий зміст функціонування фінансів суб'єктів господарювання. Із трансформацією частини грошових потоків у фінансові ресурси починається вплив фінансів на забезпечення високого рівня національного відтворювального процесу та прискорення соціально-економічного розвитку держави [21, с. 113-114]. З огляду на сказане О.В. Кнейслер, Л.З. Шупи, актуальним є детальне дослідження системи управління фінансовими ресурсами, яке спрямоване на досягнення таких цілей:

- виживання фірми в умовах конкурентної боротьби;
- уникнення банкрутства і великих фінансових невдач; лідерство в боротьбі з конкурентами;
- збільшення ринкової вартості фірми;
- прийнятних темпів зростання економічного потенціалу фірми;
- зростання обсягів виробництва та реалізації;
- збільшення прибутку;
- зменшення витрат;
- забезпечення рентабельної діяльності і т.д.

Система управління фінансовими ресурсами підприємства є складовою фінансового механізму підприємства. Як зазначає І.О.Бланк «механізм фінансового менеджменту представляє собою систему основних елементів, регулюючих процес виробки і реалізації управлінських рішень в області фінансової діяльності підприємства» [5, с. 14]. І.О. Бланк розглядає його як сукупність фінансового забезпечення, фінансового регулювання, управління фінансовими ресурсами та управління фінансовими потоками, системи конкретних методів та прийомів здійснення управління фінансовою діяльністю підприємства [5, с. 18].

На нашу думку, в широкому розумінні управління фінансовими ресурсами можна визначити не лише як процеси розподілу і використання фінансових ресурсів, але і діяльність, пов'язану із впливом на формування фінансових ресурсів, управління грошовими потоками підприємства.

Управлінська діяльність – один з найважливіших факторів функціонування і розвитку підприємств в умовах ринкової економіки (рис. 1.1).

Рис.1.1. Схема управлінських зв'язків в економічній системі управління

Вона постійно вдосконалюється у відповідності з об'єктивними вимогами виробництва та реалізації, ускладненням господарських зв'язків, підвищенням ролі споживача у формуванні техніко-економічних та інших параметрів продукції.

Управління фінансовими ресурсами підприємств є одним з ключових чинників організації виробничо-господарської діяльності підприємства, одним з найважливіших факторів забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства в сучасних умовах, діяльність, що спрямована на оптимізацію фінансового механізму підприємства, координування фінансових

операцій, забезпечення їх впорядкування та точного «балансування».

За своєю сутністю управління фінансовими ресурсами підприємств передбачає прийняття управлінських рішень в умовах швидкої зміни зовнішнього середовища. У зв'язку із цим наука управління фінансовими ресурсами повинна дозволити вдосконалити процес навчання шляхом розробки методів прийняття управлінських рішень в умовах існування зовнішніх протиріч.

Найважливішим завданням управління фінансовими ресурсами є визначення обсягів, джерел та форм залучення фінансових ресурсів для здійснення господарської діяльності підприємства. Їх формування здійснюється, зазвичай, за рахунок різних джерел: власного капіталу підприємства, позичених і залучених фінансових ресурсів.

Процес управління фінансовими ресурсами повинен здійснюватися в рамках певної системи. Її можна розглядати як:

– частину загальної системи управління підприємством, яка складається з двох підсистем: суб'єкта та об'єкта управління (системний підхід до управління фінансовими ресурсами) [77];

– сукупність форм, методів та прийомів, за допомогою яких здійснюється управління грошовим оборотом та фінансовими ресурсами (процесний підхід до управління фінансовими ресурсами) [70].

При дослідженні системи управління переважно застосовують системний підхід. Рядом науковців [59] розроблено методи дослідження і конструювання об'єктів систем різних типів і класів. Тому системний підхід до управління фінансовими ресурсами передбачає з одного боку – розгляд і аналіз існуючого стану управління фінансовими ресурсами, а з іншого – формування ефективної системи управління для досягнення поставленої мети діяльності підприємства.

Крім цього системний підхід повинен враховувати ситуаційну складову. Системний підхід являє собою розвиток методів пізнання, дослідження, опису і пояснення сутності управління фінансовими ресурсами. Його використання у наукових дослідженнях є однією з характерних рис сучасної економічної науки, дозволяє розглядати будь-який економічний об'єкт як систему. Системні методи

наукових досліджень дозволяють озброїти управлінців, які займаються вирішенням питань управління фінансовими ресурсами, необхідним інструментарієм для побудови ефективної системи, адекватної сучасному рівню фінансової безпеки господарюючих суб'єктів [59].

Концепція системного підходу до управління фінансовими ресурсами підпорядкована загальній меті розвитку підприємства, яка передбачає проведення значного обсягу аналітичної роботи, за результатами якої оцінюють: стан, склад, структуру і напрями використання фінансових ресурсів; потребу в ресурсах і джерелах їх залучення; фінансовий стан підприємства тощо. Вирішення цих питань варто починати з оцінки фінансово-економічного стану діяльності підприємства за допомогою відповідних показників. На основі отриманих аналітичних висновків розробляються багатоваріантні прогнози (моделі) структури управління фінансовими ресурсами.

Вибір оптимального варіанту формування та використання фінансових ресурсів, враховуючи існуючі та потенційні фінансові можливості, передбачає використання системно-аналітичного підходу до управління фінансовими ресурсами. Даний підхід базується на тому, що доцільність управлінського рішення визначається ситуацією, яка створюється під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Практичне вирішення проблеми являє собою перехід від аналітичних прийомів до пошуку оптимального варіанту дій в області стратегічного і тактичного планування.

Підхід до управління фінансовими ресурсами як до процесу характеризує його динамічний бік, який має вигляд послідовності операцій, зумовлених функціями управління: аналіз, прогнозування, планування, контроль тощо.

Заслуговує на увагу процесний підхід до трактування функцій управління, наведений Шереметом А.Д. На його думку функції управління включають: збір інформації для управління, її аналіз і прийняття рішення. У свою чергу, прийняття рішення включає: прогнозування (планування), регулювання (оперативне управління) і контроль (ревізія і аудит) [77].

З огляду на розглянутий вище матеріал, доцільно сформулювати концепцію

ефективного управління фінансовими ресурсами, яка передбачає оптимальне поєднання фінансової, організаційної та керівної складової і являє собою систему теоретичних і методичних поглядів в розрізі наступних елементів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Елементи концепції ефективного управління
фінансовими ресурсами підприємства

Елементи концепції	Характеристика
Поняття	Управління фінансовими ресурсами
Зміст	Процес цілеспрямованого впливу суб'єкта на об'єкт управління
Цілі	Стратегічні; оперативні; тактичні
Задачі	Забезпечення діяльності підприємства необхідним обсягом фінансових ресурсів
Об'єкти	Фінансові ресурси, фінансові відносини
Суб'єкти	Управлінські працівники за ієрархією управління
Форми прояву	грошові потоки
Принципи	Загальні; конкретні
Функції управління	Організація; планування; мотивація; контроль
Етапи	Підготовка; прийняття; виконання; контроль виконання
Механізм	Фінансовий
Умови функціонування	Зовнішні; внутрішні

Склад елементів необхідно підбирати так, щоб забезпечити максимальний функціональний прояв.

Управління фінансовими ресурсами – це система інструментів, методів, форм розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з процесами формування, розподілу і використання фінансових ресурсів для досягнення стійкого фінансового стану та ефективної діяльності підприємства [26].

На думку Бланка І.О. управління фінансовими ресурсами має на меті:

- забезпечення діяльності підприємства оптимальним обсягом фінансових ресурсів в певний період часу у відповідності до напрямів розвитку;
- організацію формування необхідного рівня та раціонального використання фінансових ресурсів;
- максимізацію прибутку і забезпечення підвищення ринкової вартості підприємства [5, с.85].

Зміст системи характеризується цілеспрямованим впливом управлінських працівників різних рівнів ієрархії на процес формування, розподілу і використання фінансових ресурсів з метою досягнення поставленої мети за найменших затрат і ризику.

У системі управлінні фінансовими ресурсами виділяють три рівні: стратегічний, тактичний, оперативний. Коваленко Л.О. робить акцент на тому, що фінансові ресурси на рівні стратегічного управління переважають над іншими видами ресурсів (матеріальними, трудовими) [22, с.19]. Це свідчить про той факт, що стратегічний рівень управління фінансовими ресурсами передбачає вибір і обґрунтування політики залучення і ефективного розміщення фінансових ресурсів підприємства. Визначальним на стратегічному рівні управління є: визначення загальної потреби у фінансових ресурсах; обґрунтування і вибір джерел формування; розробка фінансового плану та бюджету фінансових ресурсів за напрямками діяльності.

На тактичному рівні управління ресурсами здійснюється постановка поточних цілей і планування руху фінансових ресурсів за окремими напрямками в зв'язку з загальною метою діяльності підприємства. На оперативному рівні увага приділяється управлінню матеріальними і трудовими ресурсами.

Важливим при цьому є ефективне використання наявних фінансових ресурсів для забезпечення поточної діяльності підприємства [22].

У науковій літературі до завдань управління фінансовими ресурсами переважно відносять:

- залучення необхідного обсягу ресурсів на найвигідніших умовах;

– ефективно використання наявних ресурсів [22].

На нашу думку, дані завдання дещо звужені, їх слід розглядати на стратегічному, тактичному і оперативному рівні, залежно від поставлених цілей функціонування системи.

У загальній структурі функціонування системи управління фінансами господарюючих суб'єктів фінансові ресурси є одним з складових елементів керованої системи, тобто об'єкта управління, куди також входять джерела фінансових ресурсів та фінансові відносини [28]. Таким чином, об'єктом управління є сукупність фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні сільськогосподарського підприємства. До складових елементів об'єкту управління слід віднести внутрішні (власні) та зовнішні (позикові, залучені) джерела ресурсів.

До суб'єктів управління прийнято відносити персонал фінансових підрозділів підприємства, які здійснюють вплив на об'єкт управління. Їх діяльність включає збір, обробку, аналіз, систематизацію, передачу, зберігання інформації, розробку і прийняття управлінських рішень за допомогою планування і включає організацію, регулювання, координування, аналіз і контроль [77]. Фахівці повинні мати не тільки високий професійний рівень, але й вміти швидко пристосовуватися до змін умов навколишнього середовища функціонування.

Управління фінансовими ресурсами належить до основних завдань фінансового менеджера на будь-якому підприємстві, оскільки їх структура і вартість значною мірою впливають на основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства та на ефективність діяльності господарюючого суб'єкта в цілому.

Суб'єкт системи управління завжди відіграє активну роль відносно об'єкта. За допомогою певних функцій суб'єкт змушує процеси, що відбуваються в середині об'єкта, розвиватися і функціонувати відповідно заданої програми. Залежно від конкретних умов кожен з цих елементів системи може виконувати функцію дії та сприйняття.

Фінансові ресурси проявляються в грошових потоках підприємства – сукупності здійснених у часі надходжень і виплат коштів, які генеруються в процесі

господарської діяльності. На думку І.О. Бланка грошовий потік – основний показник, що характеризує обсяг формування власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел (або ефект інвестицій у вигляді грошових засобів, що повертаються інвестору) [6, с.129]. Згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 4 “Звіт про рух грошових коштів” виділяють звичайну (операційну, інвестиційну, фінансову) та надзвичайну діяльність підприємства, тобто, грошовий потік має включати всі вищезазначені види діяльності. Особливу увагу в даному випадку слід приділити позитивним грошовим потокам, які формуються в результаті здійснення операційної, інвестиційної, фінансової та надзвичайної діяльності, бо саме вони відображають процес надходження фінансових ресурсів.

Відповідно негативні грошові потоки відображають їх використання. Виходячи з цього, виникає потреба розробки і впровадження раціональної політики управління грошовими потоками з дотриманням принципів синхронності, збалансованості, ефективності – оптимізація залишків коштів на рахунках підприємства, мінімізація розривів між надходженням коштів і їх використанням, застосування різноманітних схем розрахунків [72, с.25].

Ефективна система управління повинна базуватися на загальних і конкретних принципах управління. До загальних відносять наступні основні принципи: цілі; правової захищеності управлінських рішень; оптимізації управління; делегування повноважень; відповідності; автоматичного заміщення відсутнього; першого керівника; одноразового введення інформації; нових задач; підвищення кваліфікації; “монтера Мечникова” [59].

Серед основних конкретних принципів управління фінансовими ресурсами підприємства доцільно виділити принципи: безперервності (здійснення управління фінансовими ресурсами постійно, з розрахунком на перспективу); ієрархії прийняття рішень (здійснюється на стратегічному, тактичному і оперативному рівні); економічності (досягнення поставлених цілей за найменших затрат і ризику); оптимальності джерел (вибір оптимального співвідношення джерел формування фінансових ресурсів); комплексності (управління фінансовими ресурсами як підсистема загального управління підприємством); фаховості (керівництво мають

здійснювати лише спеціально підготовлені фахівці) тощо.

Вивчення процесу управління з погляду його функцій дозволяє встановити об'єми робіт по кожній з функцій, визначити потребу в трудових ресурсах і у результаті сформувавши структуру і організацію системи управління. Кожна управлінська функція наповнена характерним для неї об'ємом і змістом робіт і має специфічну структуру, в рамках якої вона реалізується [59].

Наступним важливим етапом процесу управління фінансовими ресурсами є фінансове планування, при якому здійснюється вибір засобів і методів досягнення поставлених цілей за рівнями ієрархії.

Управління фінансовими ресурсами – складний і багатогранний процес, який поділяють на кілька етапів:

1. Визначення і постановка проблеми.
2. Збір та обробка даних згідно поставленої проблеми.
3. Аналіз отриманої інформації.
4. Прийняття управлінських рішень на основі проведеного аналізу.
5. Реалізація прийнятих рішень.
6. Оцінка результатів реалізації рішень [5; 22; 77].

Така послідовність дій дасть можливість отримати найбільш оптимальний обґрунтований результат. Кожна дія може бути конкретизована залежно від поставленої проблеми. У переважній більшості випадків успіх розв'язання поставленої задачі залежить від того, наскільки правильно і вдало вибрані та використані методи і прийоми підготовки управлінських рішень.

Вибір та реалізація оптимальних рішень в управлінні фінансовими ресурсами залежать від їх економічної ефективності, тобто результат має відповідати здійсненим витратам з урахуванням мінімального ризику. Якщо управління фінансовими ресурсами поділити на управління формуванням та управління їх використанням, то ефективне формування передбачає залучення оптимальної кількості фінансових ресурсів для виконання поставленої задачі за найменших витрат на їх формування. Ефективне використання характеризується виконанням поставленої задачі за найменших витрат фінансових ресурсів і мінімального ризику.

При цьому додатковий отриманий ефект повинен перевищувати додаткові здійснені витрати.

Ефективне управління фінансовими ресурсами здійснюється в межах фінансового механізму. Традиційно в структуру фінансового механізму включають п'ять взаємопов'язаних елементів: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення [49].

Фінансовий метод можна визначити як спосіб впливу фінансових відносин на господарюючий суб'єкт, що діє в напрямі управління рухом фінансових ресурсів. До фінансових методів відносять планування, прогнозування, кредитування, оподаткування, страхування тощо [49].

Фінансовий важіль являє собою прийом дії фінансового методу. До фінансових важелів відносять прибуток, доходи, амортизаційні відрахування, фонди цільового призначення, фінансові санкції, орендну плату, процентні ставки за позиками, депозитами, облігаціями, пайові внески, внески до статутного капіталу, портфельні інвестиції, дивіденди тощо [49].

Правове забезпечення функціонування фінансового механізму включає законодавчі акти, постанови, накази та інші правові документи органів управління. Нормативне забезпечення функціонування фінансового механізму формують інструкції, нормативи, норми, тарифні ставки, методичні вказівки, роз'яснення тощо.

Інформаційне забезпечення функціонування фінансового механізму складається з різного роду економічної, комерційної, фінансової й іншої інформації. У зв'язку з стрімким зростанням обсягів зовнішньої і внутрішньої інформації, скороченням строків її обробки і доступу інформаційне забезпечення доцільно було б розглядати з урахуванням технічних можливостей підприємства і трактувати як "інформаційно-технічне забезпечення".

Крім того, на нашу думку, до переліку елементів фінансового механізму доцільно включити організаційно-управлінське забезпечення, яке передбачає побудову раціональної фінансової структури управління підприємством та оптимальний керівний склад, який виконує керівні дії в межах визначених

повноважень.

1.3. Методи оцінки джерел формування майна та фінансової стійкості металургійного підприємства

Критеріями оцінки ефективності управління джерелами формування майна підприємства є: фінансова стійкість, ліквідність та платоспроможність.

Під фінансовою стійкістю підприємства розуміють забезпечення запасів і витрат джерелами коштів для їх формування. Фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування [34, с. 43].

До основних факторів, що визначають фінансову стійкість підприємства, належить фінансова структура капіталу (співвідношення позикових і власних коштів, а також довгострокових і короткострокових джерел коштів) і політика фінансування окремих складових активів (насамперед необоротних активів і запасів).

Розрізняють такі типи фінансової стійкості підприємства:

1. Абсолютна фінансова стійкість (на практиці зустрічається дуже рідко) – ситуація при якій власні оборотні кошти забезпечують запаси і витрати підприємства.

2. Нормально – стійкий фінансовий стан – ситуація, при якій запаси і витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами.

3. Нестійкий фінансовий стан – ситуація, при якій запаси і витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових позикових джерел та короткострокових кредитів і позик.

4. Кризовий фінансовий стан – ситуація, при якій запаси і витрати не

забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства [23, с. 127].

Фінансова стійкість підприємства також залежить від ефективного вибору джерел фінансування і визначається оптимальною структурою активів та співвідношенням власних і запозичених коштів. Для цього обчислюються відносні показники фінансової стійкості (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3.

Відносні показники фінансової стійкості

Показник	Обрахунок	Норматив	Значення
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Активи	$>0,5$	Частка власного капіталу в сумі джерел фінансування підприємства.
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Зобов'язання / Активи	$<0,5$	Частка зобов'язань в сумі джерел фінансування підприємства.
Коефіцієнт фінансової залежності	Активи / Власний капітал	1-2	Скільки активів припадає на 1 грн. власного капіталу підприємства.
Коефіцієнт фінансової стійкості	(Власний капітал + Довгострокові зобов'язання) / Активи	0,75-0,9	Частка стабільних джерел у фінансових ресурсах підприємства.
Коефіцієнт фінансового ризику	Зобов'язання / Власний капітал	$<0,7$	Обсяг зобов'язань, що припадають на 1 грн. власного капіталу.
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Власний оборотний капітал / Власний капітал	0,3 - 0,5	Якою часткою власного капіталу підприємство може маневрувати, тобто спрямовувати в оборотні активи.
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	Власні оборотні кошти / Запаси	0,5 - 0,8	Яка частка запасів фінансується за рахунок стабільних джерел.
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	Власні оборотні кошти / Оборотні активи	$>0,1$	Часта стабільних джерел у фінансуванні оборотних активів.

Для визначення кредитоспроможності проводять оцінку показників ліквідності та платоспроможності підприємства. Ці поняття дуже близькі. Ліквідність – це здатність підприємства розраховуватися зі своїми поточними зобов'язаннями перед контрагентами шляхом перетворення активів на гроші.

Ліквідність підприємства свідчить про наявність грошових коштів для термінового виконання фінансових зобов'язань даного періоду.

Платоспроможність підприємства свідчить про наявність грошових коштів упродовж достатнього періоду часу для вчасного виконання фінансових зобов'язань. Це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання. При дослідженні поточної платоспроможності порівнюються суми платіжних засобів підприємства зі строковими зобов'язаннями [42, с. 56].

Для їх оцінки використовують показники, зазначені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Характеристика та обрахунок показників ліквідності та платоспроможності

Показник	Обрахунок	Норматив	Значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Абсолютно ліквідні активи / Поточні зобов'язання	0,2-0,35	Частка поточних зобов'язань, яку підприємство може негайно погасити за рахунок вис око ліквідних активів.
Коефіцієнт термінової ліквідності	Високоліквідні активи / Поточні зобов'язання	0,7 - 0,8 опт. 1	Прогнозні платіжні можливості підприємства за умови вчасного проведення розрахунків із дебіторами.
Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття)	Поточні активи / Поточні зобов'язання	1-2	Очікувана платоспроможність підприємства за період, який дорівнює середній тривалості обороту всіх його оборотних коштів.
Коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів	Запаси / Поточні зобов'язання	0,5 - 0,7	Достатність матеріальних та виробничих запасів для погашення короткострокових боргів у випадку' необхідності їх розпродажу.

Перед оцінкою ефективності управління джерелами формування майна підприємства необхідно проаналізувати наявність, динаміку, структуру та ефективність самого майна суб'єкта підприємництва.

На наш погляд аналіз майна суб'єкта підприємництва необхідно провести у наступній послідовності:

- Етап 1. Загальний аналіз стану, динаміки та структури майна суб'єкта підприємництва за допомогою вертикального та горизонтального методу;

- Етап 2. Загальний аналіз майна суб'єкта підприємництва за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів;

- Етап 3. Аналіз окремих розділів майна суб'єкта підприємництва: основних та оборотних засобів. В даному випадку аналіз наявності, структури та ефективності використання.

Основні показники, які будуть використовуватись для аналізу наведені в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5.

Узагальнюючі показники та коефіцієнти аналізу
майнового стану суб'єкта підприємництва

Етапи аналізу	Узагальнюючі показники та коефіцієнти
Етап 1. Загальний аналіз стану, динаміки та структури майна суб'єкта підприємництва	- відносна величина структури, - відносна величина динаміки
Етап 2. Загальний аналіз майна суб'єкта підприємництва за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів	- валюта балансу (залишкова сума коштів, які є в розпорядженні підприємства на кінець року); - питома вага активної частини необоротних активів; - період оборотності необоротних активів; - коефіцієнт строку використання основних засобів; - коефіцієнт реальної вартості майна; - питома вага основних засобів виробничого призначення;
Етап 3. Аналіз окремих розділів майна суб'єкта підприємництва: основних та оборотних засобів	- відносна величина структури, - відносна величина динаміки; - коефіцієнт зносу; - коефіцієнт придатності; - коефіцієнт вибуття; - коефіцієнт оновлення; - коефіцієнт приросту; - період обертання незавершеного виробництва; - коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва; - період обертання матеріальних запасів; - коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; - коефіцієнт завантаження коштів в обороті; - період обертання оборотних активів; - коефіцієнт оборотності оборотних активів; - рентабельність активів; - термін окупності активів; - рентабельність необоротних активів; - термін окупності необоротних активів; - рентабельність оборотних активів; - термін окупності оборотних активів.

Узагальнюючи вищезгадані результати дослідження можна систематизувати та запропонувати методичний підхід з розкриттям кваліфікаційної роботи за розділами (таблиця 1.6).

Таблиця 1.6

Методичний підхід в розрізі розділів кваліфікаційної роботи

Підрозділ кваліфікаційної роботи	Зміст аналізу	Запропоновані таблиці та рисунки	Запропоновані узагальнюючі показники та коефіцієнти
п.2.1. Організаційно – фінансова характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь»	Загальна характеристика металургійного підприємства; аналіз основних показників суб'єкта підприємництва	Таблиця 2.1. Економічна характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь»	- активи (середньорічна вартість), - власний капітал (середньорічна вартість), - залучений капітал(середньорічна вартість) - чистий дохід - валовий прибуток - чистий прибуток - середньорічна чисельність працівників - рентабельність активів - рентабельність власного капіталу - рентабельність реалізації продукції
п.2.2. Аналіз складу, структури майна металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь» та ефективності його використання	- Загальний аналіз стану, динаміки та структури майна суб'єкта підприємництва	Таблиця 2.2. Загальний аналіз стану, динаміки та структури майна ПАТ «Запоріжсталь»	- відносна величина структури активів, - відносна величина динаміки активів
	- Загальний аналіз майна суб'єкта підприємництва за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів	Таблиця 2.3. Загальний аналіз майна ПАТ «Запоріжсталь» за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів	- валюта балансу (залишкова сума коштів, які є в розпорядженні підприємства на кінець року); - питома вага активної частини необоротних активів; - період оборотності необоротних активів; - коефіцієнт строку використання основних засобів; - коефіцієнт реальної вартості майна; - питома вага основних засобів виробничого призначення
	- Аналіз окремих розділів майна суб'єкта підприємництва: основних та оборотних засобів	Таблиця 2.4. Динаміка та структура основних засобів ПАТ «Запоріжсталь»	- відносна величина структури основних засобів, - відносна величина динаміки основних засобів
		Таблиця 2.5. Аналіз руху та ефективності використання основних засобів	- коефіцієнт зносу; - коефіцієнт придатності; - коефіцієнт вибуття; - коефіцієнт оновлення; - коефіцієнт приросту; - фондвіддача; - фондомісткість; - фондоозброєність; - рентабельність основних засобів
		Таблиця 2.6. Динаміка та структура оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь»	- відносна величина структури оборотних засобів, - відносна величина динаміки оборотних засобів

Продовження таблиці 1.6.

		Таблиця 2.7. Аналіз ефективності використання оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь»	- період обертання незавершеного виробництва; - коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва; - період обертання матеріальних запасів; - коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; - коефіцієнт завантаження коштів в обороті; - період обертання оборотних активів; - коефіцієнт оборотності оборотних активів
		Таблиця 2.8. Аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжсталь»	- рентабельність активів; - термін окупності активів; - рентабельність необоротних активів; - термін окупності необоротних активів; - рентабельність оборотних активів; - термін окупності оборотних активів.
п.2.3. Аналіз наявності, структури та ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжсталь»	Аналіз складу, структури пасиву балансу металургійного підприємства. Аналіз рентабельності власного та залученого капіталу суб'єкта підприємництва	Таблиця 2.9. Аналіз динаміки та структури власного капіталу ПАТ «Запоріжсталь»	- відносна величина структури власного капіталу, - відносна величина динаміки власного капіталу
		Таблиця 2.10. Аналіз динаміки та структури залученого капіталу ПАТ «Запоріжсталь»	- відносна величина структури залученого капіталу, - відносна величина динаміки залученого капіталу,
		Таблиця 2.11. Аналіз рентабельності власного та залученого капіталу ПАТ «Запоріжсталь»	- рентабельність власного капіталу; - термін окупності власного капіталу; - рентабельність залученого капіталу; - термін окупності залученого капіталу
п.2.4. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»	Розрахунок власного оборотного капіталу. Розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості	Таблиця 2.13,2.14. Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»	- наявність власних оборотних коштів - загальна величина джерел формування запасів - загальна величина запасів - надлишок, недостача власних оборотних коштів для формування запасів - надлишок, нестача власних і позикових коштів для формування запасів
		Таблиця 2.12. Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»	- коефіцієнт автономії; - коефіцієнт концентрації позикового капіталу; - коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт фінансової стійкості; - коефіцієнт фінансового ризику; коефіцієнт маневреності власного капіталу; - коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами; коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом;
п. 2.5. Аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь»	Розрахунок показників ліквідності. Розрахунок показників платоспроможності	Таблиця 2.14. Коефіцієнтний аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь»	- коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт термінової ліквідності; - коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття); коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів

Висновок до розділу 1 кваліфікаційної роботи:

1. Фінансові ресурси є базою для функціонування фінансів, їх матеріальним втіленням, приймають грошову форму, що дає змогу виділити їх з великої кількості інших економічних категорій. Фінансова система України поєднує в собі фінансові ресурси держави та фінансові ресурси підприємств. Фінансові ресурси підприємства забезпечують функціонування економіки на мікрорівні, ефективну діяльність підприємства, його належний розвиток та задоволення потреби працюючих.

В науковій літературі дотепер відсутній єдиний підхід до визначення поняття фінансових ресурсів та їх класифікації, що суттєво впливає на встановлення їх ролі та призначення, складу, методів впливу на ефективність господарювання. Синтезувавши всі наведені вище визначення, можна представити загальне бачення цього поняття. Фінансові ресурси підприємств – це частина грошових коштів підприємства, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, які акумулюються за рахунок власних, позичених та залучених коштів та перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і необхідні для виконання ним фінансових зобов'язань, здійснення витрат з метою забезпечення процесу розширеного відтворення, а також з метою одержання прибутку від здійснення виробничо-господарської діяльності.

2. Управління фінансовими ресурсами є складовою частиною управління фінансами і розглядається як одна з функцій фінансового менеджменту. В загальній структурі функціонування системи управління фінансами господарюючих суб'єктів фінансові ресурси є одним з складових елементів керованої системи, тобто об'єкта управління, куди також входять джерела фінансових ресурсів та фінансові відносини. Об'єктом управління є сукупність фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання. До складових елементів об'єкту управління слід віднести внутрішні (власні) та зовнішні (позикові) джерела ресурсів.

3. Для аналізу ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства обраховують два блоки показників, пов'язаних відповідно із пасивами та активами підприємства. Насамперед динаміку складу, структури та напрямів використання фінансових ресурсів та спеціальні показники: абсолютної та відносної фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, ефективності використання основних та оборотних засобів, а також рентабельності активів та пасивів акціонерного товариства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ МАЙНА ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

2.1. Організаційно – фінансова характеристика металургійного підприємства

Публічне акціонерне товариство «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» є українським публічним акціонерним товариством. Спочатку комбінат був створений як державне підприємство в 1933 році. Він був перетворений у відкрите акціонерне товариство 4 січня 1997 р. згідно з програмою приватизації в Україні. 12 серпня 2015 р. комбінат був перетворений у публічне акціонерне товариство.

ПАТ «Запоріжсталь» є одним з найбільших металургійних підприємств України з обсягів виробництва.

Основними споживачами продукції ПАТ «Запоріжсталь» є підприємства автомобілебудівної, машинобудівної галузей, сільськогосподарського та транспортного будівництва, а також трубної промисловості.

Основні види діяльності:

- виробництво чавуну, сталі та феросплавів;
- неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- оптова торгівля металами та металевими рудами;
- вантажний залізничний транспорт;
- діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах;
- забір, очищення та постачання води.

Фактичне місцезнаходження основних виробничих потужностей співпадає з юридичною адресою підприємства - м. Запоріжжя, Південне шосе, 72, виробничий майданчик.

Публічне акціонерне товариство «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» - одне з найбільш великих промислових підприємств України, продукція якого широко відома і користується попитом у споживачів на внутрішньому ринку і більш ніж в 50 країнах світу.

ПАТ «Запоріжсталь» виробляє продукцію, що відноситься до галузі «чорна металургія». Основний вид продукції - гарячекатані та холоднокатані рулони і листи.

Публічним акціонерним товариством «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» постійно ведуться роботи, направлені на покращення якості та розширення асортименту продукції, яку він виробляє.

Основні види продукції, які виробляє підприємство є:

- переробний чавун;
- сляби з вуглецевих, низьколегованих і легованих сталей;
- гарячекатаний і холоднокатаний прокат в рулонах і листи;
- холодногнуті профілі;
- жерсть чорна;
- стрічка сталева.

Комбінат є одним з найбільших в Україні виробником прокату, в тому числі особливо складної витяжки для автомобільної промисловості, консервної тари, холоднокатаного листа та стрічки для інструментальної та машинобудівної промисловості, листа з легованих сталей, гнутих профілів і товарів народного споживання.

Металопродукція ПАТ «Запоріжсталь» має раціональне співвідношення ціна/якість.

Реалізація прокату: у натуральній формі - 3471845 т; сума реалізації - 50179841 тис. грн.; частка від загальної суми реалізації у грошовому виразі - 84,83%.

Реалізація чавуну: у натуральній формі - 805168 т; сума реалізації - 7489039 тис. грн.; частка від загальної суми реалізації у грошовому виразі - 12,66%.

Реалізація виробів подальшої переробки: у натуральній формі - 53871 т; сума реалізації - 767 286 тис. грн.; частка від загальної суми реалізації у грошовому виразі

- 1,30%.

Загальна сума експорту становить 38 823 027 тис. грн. Частка експорту в загальній сумі реалізації становить 65,63%. Основні ринки збуту: внутрішній ринок, Європа, Туреччина, Африка, СНД, Близький Схід, Азія, Америка.

Вся продукція, яка вироблена комбінатом поділяється:

- за марками сталі;
- за способами прокатки, виробництва (гарячекатаний або холоднокатаний прокат, гнуті профілі);
- за способом обробки поверхні (травлена або нетравлена);
- за характером кромки (з обрізною кромкою або необрізною кромкою);
- за геометричними розмірами;
- за точністю прокатки по ширині;
- за площинністю (особливо високою (ПО), високою (ПВ), поліпшеною (ПУ) і нормальною (ПН)). Сталь, з якої на комбінаті виготовляються рулони і листи поділяється на наступні групи:

- вуглецева якісна конструкційна сталь;
- вуглецева сталь звичайної якості;
- сталі підвищеної міцності (низьколеговані сталі);
- ресорно-пружинна вуглецева сталь;
- нелегована конструкційна сталь (для поставки на експорт).

Всі сталі виробляються у відповідності до вимог нормативної документації (державні стандарти, технічні умови, протоколи або інші технічні вимоги).

Метою діяльності підприємства є одержання прибутку на основі здійснення виробничої, комерційної, посередницької та іншої діяльності, в порядку та за умов, визначених чинним законодавством і Статутом, та наступний його розподіл між акціонерами.

ПАТ «Запоріжсталь» чітко тримає курс на підвищення ефективності виробництва, модернізацію обладнання, а також створення і поліпшення безпечних умов праці для співробітників.

Для реалізації поставлених цілей ПАТ «Запоріжсталь» послідовно вирішує

стратегічні завдання:

- виробництво високоякісної металопродукції, що задовольняє потребам клієнтів;
- забезпечення промислової безпеки, здорових і безпечних умов праці;
- скорочення техногенного впливу на навколишнє середовище;
- модернізація та реконструкція основних виробничих фондів;
- впровадження передових технологій та інновацій;
- досягнення лідируючих позицій в галузі виробництва, управління та організації бізнес-процесів.

Економічна характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь» наведена в таблиці 2.1.

Загальна характеристика хоча і не дає змогу всебічно характеризувати досліджуване металургійне підприємство проте залишає позитивний відзив.

Вартість активів ПАТ «Запоріжсталь» за аналізований період з кожним роком зростає, порівнюючи 2018р. з 2016р. абсолютний показник збільшився на 24963442 тис.грн (майже у 1,7 рази).

Динаміка вартості активів за період 2016-2018рр. наведена на рисунку 2.1.

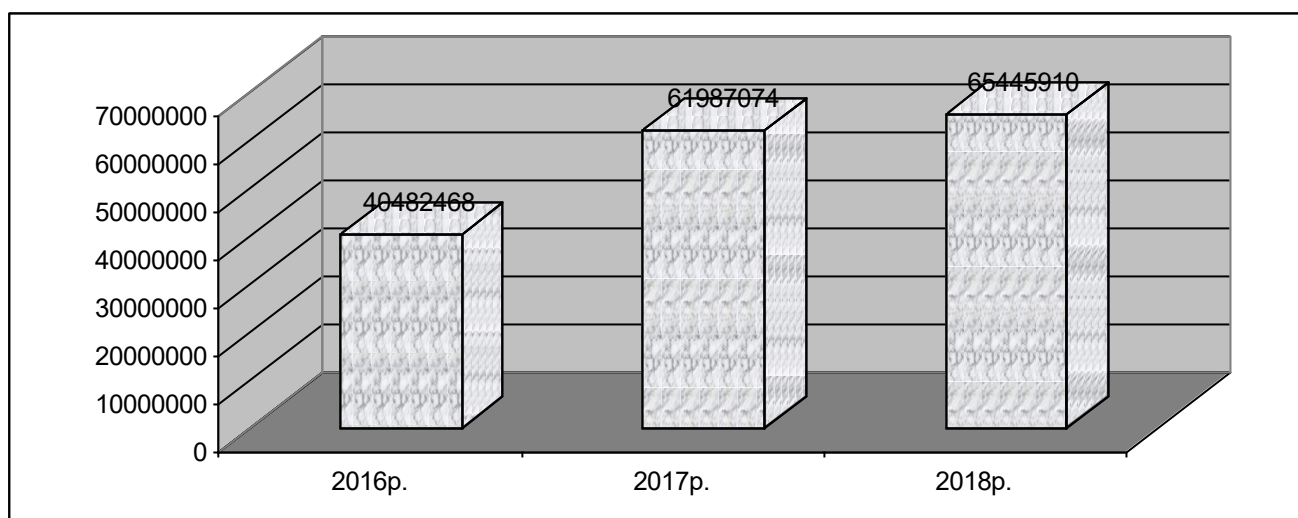

Рис.2.1. Динаміка вартості активів ПАТ «Запоріжсталь»
за період 2016-2018рр.

Вартість влогового капіталу у зв'язку зі значним зростанням нерозподіленого прибутку в структурі збільшилась майже у 1,5 разів.

Несприятливі для металургійного підприємства тенденції зростання має залучений капітал, його вартість збільшилась на 17255744 тис.грн (у відсотковому виразі на 185,0%).

Динаміка вартості власного капіталу та залучених коштів ПАТ «Запоріжсталь» за період 2016-2018рр. наведена на рисунку 2.2.

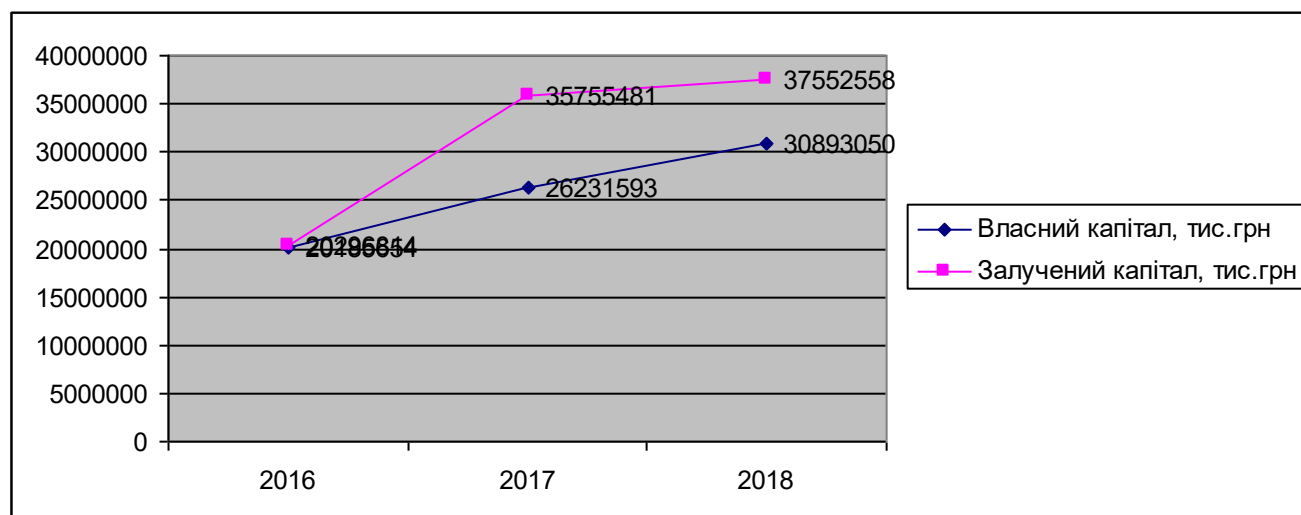

Рис.2.2. Динаміка вартості власного капіталу та залучених коштів
ПАТ «Запоріжсталь» за період 2016-2018рр.

Таблиця 2.1

Економічна характеристика металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

№ з/п	Показники	Рік			Темпи зростання, 2018/2016 (%)
		2016	2017	2018	
1	Активи, тис.грн	40482468	61987074	65445910	161,7
2	Власний капітал, тис.грн	20185654	26231593	30893050	153,0
3	Залучений капітал, тис.грн	20296814	35755481	37552558	185,0
4	Чистий дохід, тис.грн	33158709	46746886	59153818	178,4
5	Валовий прибуток, тис.грн	9459230	8437387	9739238	103,0
6	Чистий прибуток, тис.грн	4690083	3348549	4719209	100,6

Продовження таблиці 2.1

№ з/п	Показники	Рік			Темпи зростання, 2018/2016 (%)
		2016	2017	2018	
7	Середньорічна чисельність працівників, осіб	13998	11298	10440	74,6
8	Рентабельність активів ((6/1)*100%)	11,6	5,4	7,2	-
9	Рентабельність власного капіталу ((6/2)*100%)	23,2	12,8	15,3	-
10	Рентабельність реалізації продукції ((6/4)*100%)	14,1	7,2	8,0	-

Металургійне підприємство має динамічно зростаючий чистий дохід, темп приросту якого склав 78,4%.

ПАТ «Запоріжсталь» необхідно проводити фінансову роботу з фінансових питань та кадрової роботи, причина тому мізерна рентабельність активів (5,4-11,6%) та скорочення персоналу підприємства на 3558 чол. (майже на 25% порівнюючи 2018р. з 2016р.).

2.2. Аналіз складу, структури майна металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь» та ефективності його використання

Для здійснення господарської діяльності ПАТ «Запоріжсталь» має у своєму розпорядженні визначене майно, що належить йому на правах власності або володіння. Все майно, яким володіє підприємство і яке відображене в його балансі, є активами даного підприємства.

Активи є економічними ресурсами підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою одержання прибутку.

Використання фінансових ресурсів акціонерного товариства взагалі та ефективності конкретних його напрямів є ключовим моментом функціонування підприємства, адже саме з цією метою воно їх формує. Важливим є визначення тих елементів активу балансу, на які витрачається найбільша сума коштів та перевірка ефективності такого розподілу. Для цього розглянемо динаміку складу та структури розділів активу балансу ПАТ «Запоріжсталь» за 2016-2018 роки, що наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Загальний аналіз стану, динаміки та структури активів ПАТ «Запоріжсталь»

Активи	Рік						Відхилення	
	2016р.		2017р.		2018р.		2018р./2016р.	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%	абс., +/-	%
Разом активи	40482468,0	100,0	61987074,0	100,0	65445910,0	100,0	24963442,0	61,7
в т.ч.								
Необоротні активи	19320447,0	47,7	23499048,0	37,9	24928897,0	38,1	5608450,0	29,0
Оборотні активи	21159950,0	52,3	38487761,0	62,1	45536196,0	69,6	24376246,0	115,2
Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів	1,1	-	1,6	-	1,8	-	-	-

* значення показників наведено на кінець року

У структурі активів металургійного підприємства переважають оборотні активи. Їх питома вага збільшується та у 2018 році досягла відносного показника у 69.6 %.

Необоротні активи втрачають структурні позиції, порівнюючи 2018 р. з 2016р. їх питома вага зменшилась на 9,6 %.

Необоротні та оборотні засоби мають динамічно однакові вартісні тенденції:

- вартість необоротних активів збільшилась на 5608450,0 тис. грн. (на 29 %);
- вартість оборотних активів збільшилась на 24376246,0 тис.грн. (на 115,2%).

Наступним етапом аналізу майна ПАТ «Запоріжсталь» є аналіз за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів

Для аналізу майнового стану металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь» використаємо наступні показники та коефіцієнти:

- валюта балансу (сума коштів, які є в розпорядженні підприємства);
- питома вага активної частини необоротних активів у структурі;
- питома вага основних засобів виробничого призначення у структурі основних засобів;
- коефіцієнт строку використання основних засобів;
- коефіцієнт реальної вартості майна;
- індекс постійного активу;
- період оборотності необоротних активів.

Показники для аналізу майнового стану розраховуються наступним чином
 питома вага активної частини необоротних активів у структурі розраховується відношенням суми вартості активної частини (машин, обладнання, транспортних засобів) до вартості необоротних активів;

- питома вага основних засобів виробничого призначення у структурі основних засобів розраховується відношенням виробничих основних засобів підприємства до загальної вартості основних засобів;

- коефіцієнт строку використання основних засобів. Для його розрахунку використовується формула:

$$Ko.z = 3Bo.z / Pbo.z, \quad (2.1)$$

де $3Bo.z$ - залишкова вартість основних засобів підприємства;

$P_{во.з}$ — первісна вартість основних засобів підприємства на певну дату.

- коефіцієнт реальної вартості майна показує, яку частку у вартості майна становлять засоби виробництва:

$$KBM = \frac{O_{з.з} + B_з + H_в + M_{ш.п}}{A}, \quad (2.2)$$

де $O_{з.з}$ - основні засоби за залишковою вартістю;

$B_з$ - виробничі запаси;

$H_в$ - незавершене виробництво;

$M_{ш.п}$ - малоцінні та швидкозношувані предмети;

A - вартість активів підприємства.

- індекс постійного активу показує частку основних засобів та необоротних активів у джерелах власних коштів. Його розраховують за формулою:

$$КПА = \frac{O_з}{B_к}, \quad (2.3)$$

де $O_з$ - основні засоби та необоротні активи;

$B_к$ - власні кошти.

- період обороту необоротних активів, які використовує підприємство. Він розраховується за формулою:

$$ПО_{о.н.а} = HA / 3, \quad (2.4)$$

де $ПО_{о.н.а}$ - період обороту операційних необоротних активів, які використовує підприємство;

НА - середньорічна сума всіх необоротних активів підприємства за первісною вартістю;

З - середньорічна сума зносу всіх операційних необоротних активів, які використовує підприємство.

Загальний аналіз майна ПАТ «Запоріжсталь» за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Загальний аналіз майна ПАТ «Запоріжсталь»
за допомогою статистичних показників та коефіцієнтів

№ з/п	Показники	Рік			Абсолютне відхилення (+,-)
		2016	2017	2018	
1	Валюта балансу (залишкова сума коштів, які є в розпорядженні підприємства на кінець року), тис. грн.	40482468	61987074	70465644	29983176,00
2	Питома вага активної частини необоротних активів, %	51,5	41,0	39,9	-11,59
3	Питома вага основних засобів виробничого призначення, %	99,96	77,32	78,10	-21,86
4	Коефіцієнт строку використання основних засобів	0,90	1,00	0,91	0,01
5	Коефіцієнт реальної вартості майна	0,45	0,40	0,34	-0,11
6	Період оборотності необоротних активів	11,39	-	12,62	1,24

Позитивний факт збільшення суми коштів ПАТ «Запоріжсталь», вартість яких збільшилась майже на 29983176,00 тис.грн.

Металургійне підприємство має значну частку засобів виробничого

призначення – 78,1 % та майже 39,9 % активної частини фондів.

На жаль хоча на підприємстві спостерігається позитивні структурні тенденції у майновій сфері, але всі ці засоби фізично зношені, про це свідчать показники: строку використання, реальної вартості майна, індексу постійного активу.

При аналізі активів підприємства особливу увагу приділяють вивченню стану, динаміки та структури основних засобів.

Динаміка та структура основних засобів наведена в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка та структура основних засобів ПАТ «Запоріжсталь»

Найменування основних засобів	2017р.		2018р.		Відхилення 2018/2016	
	тис.грн	%	тис.грн	%	абс., +/-	%
1. Виробничого призначення:	16201473	99,90	16047757	99,92	-153716	99,05
будівлі та споруди	5925500	36,54	5950750	37,05	25250	100,43
машини та обладнання	9575349	59,04	9453990	58,86	-121359	98,73
транспортні засоби	546540	3,37	500255	3,11	-46285	91,53
земельні ділянки	17390	0,11	17390	0,11	0	100,00
інші	133694	0,82	125399	0,78	-8295	93,80
2. Невиробничого призначення:	15991	0,10	13198	0,08	-2793	82,53
будівлі та споруди	7374	0,05	5356	0,03	-2018	72,63
машини та обладнання	573	0,00	47	0,00	-526	8,20
транспортні засоби	301	0,00	0	0,00	-301	0,00
земельні ділянки	770	0,00	770	0,00	0	100,00
інвестиційна нерухомість	6518	0,04	6965	0,04	447	106,86
інші	455	0,00	30	0,00	-425	6,59
Усього	16217464	100,00	16060955	100,00	-156509	99,03

* значення показників наведено на кінець року

Загальна вартість основних засобів виробничого призначення зменшилась на 153716 тис. грн. (у відсотковому виразі на 0.95%).

Причина зменшення вартості основних засобів виробничого призначення,

скорочення всіх груп основних засобів.

Позитивний факт у структурі основних засобів виробничого призначення зростання питомої ваги активної частини (машин, обладнання та транспортних засобів).

Основні засоби невиробничого призначення зменшились на 2793 тис.грн (майже на 18%).

Загальна вартість основних засобів зазнала скорочення на 0,97%.

Проаналізуємо рух та ефективності використання основних засобів ПАТ «Запоріжсталь» за допомогою наступних показників: коефіцієнта приросту, коефіцієнта зносу та коефіцієнта придатності та інших показників. Розрахунок показників наведено в таблиці 2.5

Таблиця 2.5

Аналіз руху та ефективності використання основних засобів ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Рік			Відхилення 2018/2016
	2016	2017	2018	
Коефіцієнт зносу	0,10	0,00	0,09	-0,01
Коефіцієнт придатності	0,90	1,00	0,91	0,10
Коефіцієнт приросту	1,09	1,18	1,07	-0,02
Фондовіддача, грн	2,07	2,23	2,88	0,81
Фондомісткість, грн	0,48	0,45	0,35	-0,13
Фондоозброєність, тис.грн/чол	1146,88	1854,54576	1968,1931	821,31
Рентабельність основних засобів, %	29,21	15,98	22,97	-6,24

ПАТ «Запоріжсталь» має мінімальний фізичний знос основних засобів.

Відповідно до коефіцієнту зносу було розраховано коефіцієнт придатності. Основні засоби металургійного підприємства виходячи з коефіцієнту придатні на максимум 90-100%.

Придатність та зношеність основних засобів металургійного підприємства наведена на рис. 2.3.

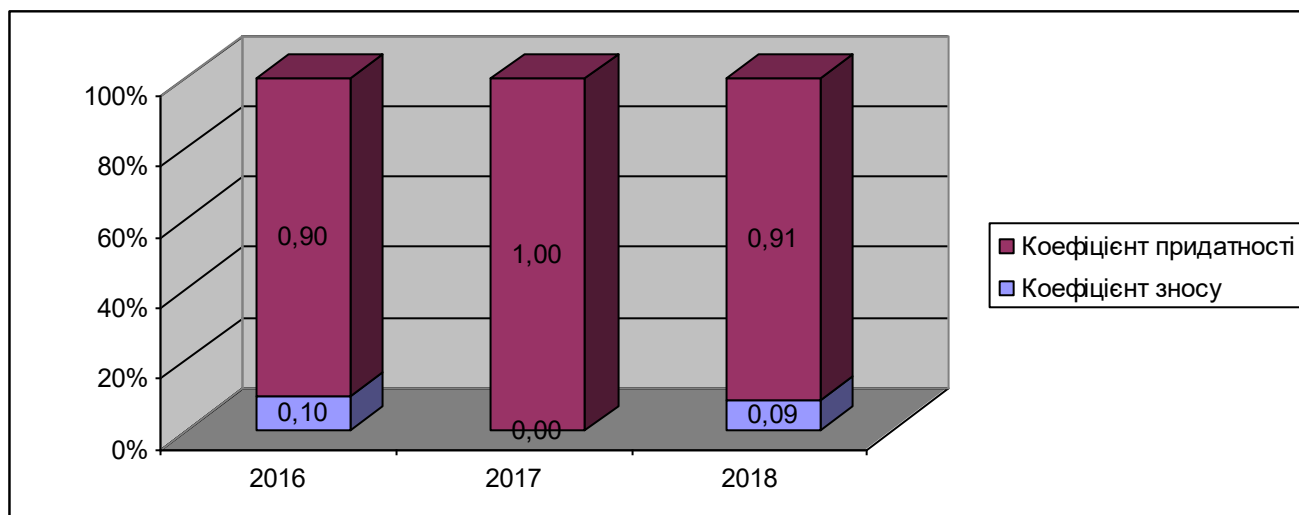

Рис. 2.3. Придатність та зношеність основних засобів металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

Ефективність використання основних засобів металургійного підприємства підтверджує динаміка показників фондоддачі та рентабельності основних засобів. Показник фондоддачі збільшився на 6,07 грн на 1 грн основних засобів. Рентабельність основних засобів у зв'язку зі збільшення чистого прибутку зросла на 106,3%.

Проаналізуємо динаміку та структуру оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь» (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6
Динаміка та структура оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь»

Найменування оборотних засобів	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відхилення 2018/2016	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн	. %	абс., +/-	%
Запаси	4086059	19,31	5133524	13,34	5112500	11,23	1026441,0	25,1
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	6292365	29,74	11158065	28,99	17015658	37,37	10723293,0	170,4

Продовження таблиці 2.6

Найменування оборотних засобів	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відхилення 2018/2016	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	. %	абс., +/-	%
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	1289197	6,09	2062669	5,36	2180284	4,79	891087,0	69,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	7560490	35,73	17845366	46,37	18859141	41,42	11298651,0	149,4
Поточні фінансові інвестиції	700	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-700,0	-100,0
Гроші та їх еквіваленти	1027854	4,86	348928	0,91	423708	0,93	-604146,0	-58,8
Витрати майбутніх періодів	256044	1,21	308272	0,80	286391	0,63	30347,0	11,9
Інші оборотні активи	647241	3,06	1630937	4,24	1658514	3,64	1011273,0	156,2
Усього за розділом II	21159950	100	38487761	100	45536196	100	24376246,0	115,2

Оборотні засоби ПАТ «Запоріжсталь» мають мінливу, постійно змінювальну структуру.

Найбільшу питому вагу в структурі оборотних засобів займає дебіторська заборгованість, у 2018 р. цей відносний показник склав 83,85%. Питома вага дебіторської заборгованості з кожним роком зростає, порівнюючи 2018р. з 2016р. показник збільшився майже у 2,5 рази.

На другому місці за питомою вагою посідають запаси, які складають 11,23 % вартості оборотних засобів.

Структуру оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь» за 2018р. наведено в таблиці 2.5.

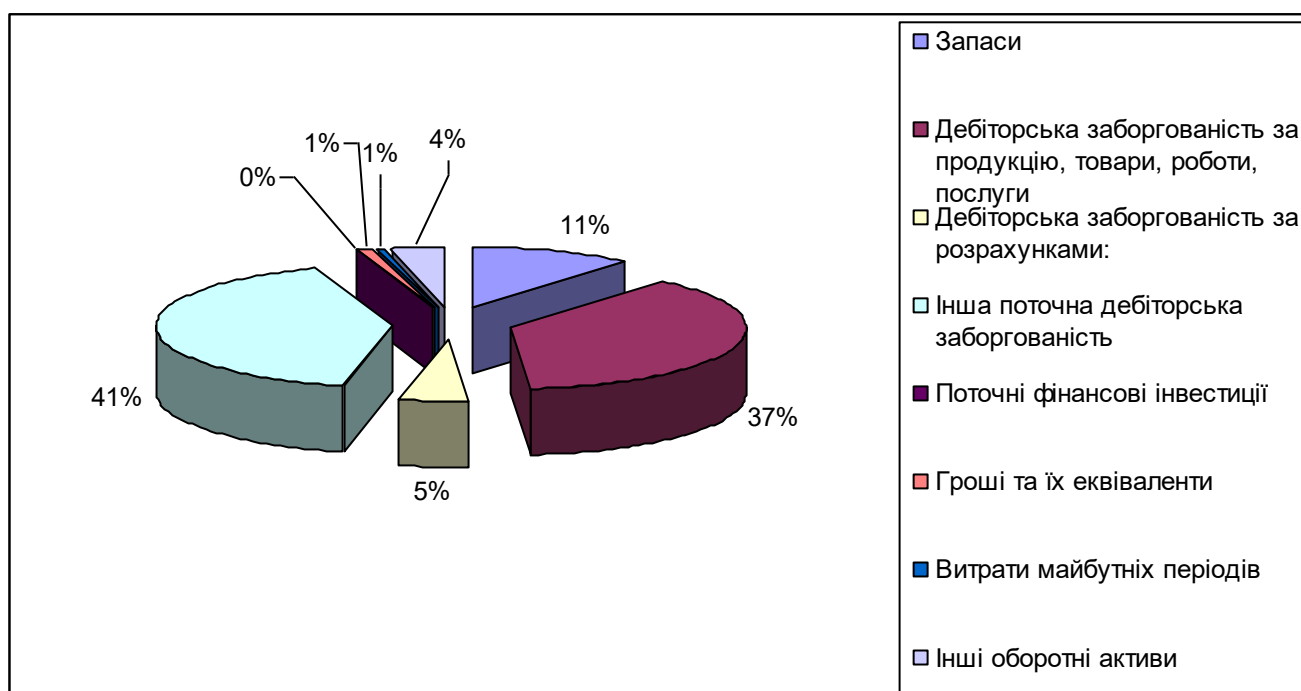

Рис.2.5. Структура оборотних засобів
ПАТ «Запоріжсталь» за 2018р.

Аналіз ефективності використання оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь» наведено в таблиці 2.7.

Найбільш вдалим роком за оборотністю є 2016 рік. Порівнюючи 2018р. з 2016р. коефіцієнт оборотності зменшився на 0,3 пункти, а кількість днів обороту збільшилась до 281.

Таблиця 2.7.

Аналіз ефективності використання оборотних засобів ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Рік			Відхилення
	2016	2017	2018	2018/2016 (+,-)
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,6	1,2	1,3	-0,3
Період обертання оборотних активів	232,9	300,5	281,0	48,1

Продовження таблиці 2.7

Показники	Рік			Відхилення 2018/2016 (+,-)
	2016	2017	2018	
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	0,6	0,8	0,8	0,1
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	5,8	7,5	9,7	3,9
Період обертання матеріальних запасів	62,9	48,9	37,8	-25,2
Коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва	39,8	18,6	45,0	5,3
Період обертання незавершеного виробництва	9,2	19,7	8,1	-1,1

Дещо інша ситуація з оберненістю матеріальних запасів та незавершеного виробництва. Коефіцієнт оберненості матеріальних запасів збільшився на 3,9 пунктів, незавершеного виробництва на 5,3 пункти.

Коефіцієнт завантаження коштів в обороті збільшився на 0,1 пункти, що свідчить про зменшення оборотних коштів в обороті металургійного підприємства.

Надалі проведемо аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжсталь»

Таблиця 2.8

Аналіз показників рентабельності майна ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Рік			Відхилення 2018/2016 (+,-)
	2016	2017	2018	
Рентабельність активів, %	11,59	5,40	7,21	-4,37
Термін окупності активів, років	8,63	18,51	13,87	5,24

Продовження таблиці 2.8

Показники	Рік			Відхилення 2018/2016 (+,-)
	2016	2017	2018	
Рентабельність необоротних активів, %	24,28	14,25	18,93	-5,34
Термін окупності необоротних активів, років	4,12	7,02	5,28	1,16
Рентабельність оборотних активів, %	22,16	8,70	10,36	-11,80
Термін окупності оборотних активів, років	4,51	11,49	9,65	5,14

ПАТ «Запоріжсталь» має негативну динаміку рентабельності та терміну окупності. Рентабельність активів за 3 роки зменшилась на 4,37%. Рентабельність необоротних активів зменшилась на 5,34%. Рентабельність оборотних активів на 11,8%. Термін окупності активів зменшився до 13,87 років. Термін окупності необоротних та оборотних активів складає відповідно 5,28 та 9,65 років, що є негативним фактом в динаміці.

2.3. Аналіз наявності, структури та ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжсталь»

Інформація, яка наводиться в пасиві балансу, дає змогу визначити зміни в структурі власного і позикового капіталу, перманентного (постійного) і змінного; розмір залучених в оборот довгострокових і короткострокових позикових коштів. Пасив показує, звідки взяли кошти і кому підприємство за них зобов'язане.

Фінансовий стан підприємства в багатьох випадках залежить від того, які кошти має підприємство, звідки вони взяли і куди їх вкладено.

Велике значення для самостійності і незалежності підприємства має власний капітал. Якщо частка власного капіталу більша, то для кредиторів та інвесторів це краще, оскільки в них є впевненість щодо повернення своїх вкладень. Чим більша частка власного капіталу і менша — позикового, тим менший фінансовий ризик.

Але, як показує практика, ефективність використання позикового капіталу більша, ніж ефективність використання власного. Це пояснюється низкою причин:

1) для того, щоб взяти позикові кошти, позичальник обов'язково повинен змістовно обґрунтувати мету. Таким чином, позикові кошти беруться з визначеною метою і сам момент отримання позикових коштів означає, що позичальник (господарюючий суб'єкт) добре продумав це питання і впевнений у досягненні своєї мети та у поверненні боргу;

2) позикові кошти беруться під певний процент, тому у позичальника ще більше підвищується відповідальність перед кредиторами за повернення боргу;

3) якщо кредитором виступає банк, то він постійно контролює витрачання господарюючим суб'єктом позикових коштів на досягнення визначеної мети.

4) юридичне оформлення документів про надання позикових коштів означає юридичну відповідальність; надання цих коштів на певний термін означає повернення їх у встановлений строк;

5) у разі недосягнення поставленої мети господарюючий суб'єкт може просто «проїсти» свій власний капітал і нічим не ризикувати, крім того, що стане біднішим. У разі недосягнення поставленої мети через «проїдання» позикових коштів власник може стати банкрутом і навіть втратити свої особисті заощадження, квартиру, автомобіль тощо.

Але в окремих випадках, залежно від ситуації, що склалася, може бути вигідним більше використовувати власний капітал, менше залучати позикові кошти і мати менший фінансовий ризик. А може ефективнішим бути застосування позикового капіталу й отримання більших доходів, але проте з більшим фінансовим ризиком.

Від оптимальності співвідношення власного і позикового капіталу значною мірою залежить фінансовий стан підприємства. Правильна фінансова політика допоможе багатьом підприємствам підвищити ефективність своєї діяльності [8].

У зв'язку із цим проводиться оцінювання структури джерел активів підприємства - пасиву балансу.

Аналіз динаміки та структури власного капіталу ПАТ «Запоріжсталь» наведено в таблиці 2.9.

Із таблиці видно, що сума власного капіталу за три роки збільшилась на 10707396,0 тис. грн, майже у 1.5 раз. Це відбулося за рахунок зростання деяких його складових, а саме: постійно зростаючого нерозподіленого прибутку на протязі трьох років.

Таблиця 2.9.

Аналіз динаміки та структури власного капіталу ПАТ «Запоріжсталь»

Розділ власного капіталу металургійного підприємства	2016 р.		2017р.		2018р.		Відхилення
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2018/2016
Зареєстрований (пайовий) капітал	660920	3,27	660920	2,52	660920	2,14	0,0
Капітал у дооцінках	8787256	43,53	11014792	41,99	10139310	32,82	1352054,0
Додатковий капітал	-161333	-0,80	0	0,00	0	0,00	161333,0
Резервний капітал	506200	2,51	506200	1,93	506200	1,64	0,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	10392611	51,49	14049681	53,56	19586620	63,40	9194009,0
Разом власний капітал	20185654	100,00	26231593	100,00	30893050	100,00	10707396,0

* значення показників наведено на кінець року

Нерозподілений прибуток у вартісному виразі збільшився на 9194009,0 тис.грн., структурне збільшення складає 11.91%. На другому місці за питомою вагою капітал у дооцінках, питома вага якого зменшилась до 32,82%.

Мізерну питому вагу у структурі займають статутний та резервний капітал,

відповідно 2,14 та 1,64%.

Окремо необхідно розглянути динаміку і структуру позикових коштів, для цього доцільно скласти окрему аналітичну таблицю 2.10. Перелік показників позикових коштів у подібних таблицях залежить від видів залучених коштів, які застосовує господарюючий суб'єкт у своїй діяльності.

В структурі залучених та позикових коштів переважають поточні зобов'язання, їх питома вага складає 91.99%. Питома вага довгострокових зобов'язань займає мізерний відсоток та з кожним роком втрачає свої позиції у структурі, на період 2018р. – 8,01%.

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки та структури
залученого та позикового капіталу ПАТ «Запоріжсталь»

Залучений та позиковий капітал	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відх/ 2018/2016
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс., +/-
Відстрочені податкові зобов'язання	914766	4,51	1143353	3,20	923959	2,46	9193
Довгострокові кредити банків	797778	3,93	655095	1,83	342679	0,91	-455099
Інші довгострокові зобов'язання	45053	0,22	31537	0,09	23777	0,06	-21276
Довгострокові забезпечення	1254424	6,18	1579041	4,42	1716163	4,57	461739
Цільове фінансування	479	0,00	403	0,00	373	0,00	-106
Довгострокові зобов'язання і забезпечення разом	3012500	14,84	3409429	9,54	3006951	8,01	-5549
Короткострокові кредити банків	2985146	14,71	3044256	8,51	3016618	8,03	31472
Поточна кредиторська заборгованість							
за довгостроковими зобов'язаннями	14645	0,07	13516	0,04	13516	0,04	-1129
за товари, роботи, послуги	11282625	55,59	26157728	73,16	28767509	76,61	17484884
за розрахунками з бюджетом	170520	0,84	295621	0,83	87408	0,23	-83112
за у тому числі з податку на прибуток	114570	0,56	238111	0,67	16963	0,05	-97607
за розрахунками зі страхування	10307	0,05	11526	0,03	18244	0,05	7937

Продовження таблиці 2.10

Залучений та позиковий капітал	2016 р.		2017 р.		2018 р.		Відх/ 2018/2016
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс., +/-
за розрахунками з оплати праці	48660	0,24	58119	0,16	83159	0,22	34499
за одержаними авансами	21322	0,11	7766	0,02	10503	0,03	-10819
за розрахунками з учасниками	13974	0,07	13974	0,04	13974	0,04	0
Поточні забезпечення	98428	0,48	128887	0,36	162775	0,43	64347
Доходи майбутніх періодів	394	0,00	369	0,00	353	0,00	-41
Інші поточні зобов'язання	2638293	13,00	2614290	7,31	2374568	6,32	-263725
Поточні зобов'язання та забезпечення разом	17284314	85,16	32346052	90,46	34545607	91,99	17261293
Разом залучені та позичені кошти	20296814	100	35755481	100	37552558	100	17255744

* значення показників наведено на кінець року

У поточних зобов'язаннях лєвова доля у розмірі 76,61% припадає на Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Ця стаття пасивів збільшується не тільки у структурі, але і у вартісному вимірі. Порівнюючи 2018р. з 2016р. абсолютний показник збільшився на 17484884 тис.грн

Загальна сума залучених та позичених коштів збільшилась на 17255744 тис.грн (у 1,85 разів)

Ефективність використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжсталь» наведена в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Аналіз рентабельності власного та залученого капіталу ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Рік			Відхилення 2018/2016 (+,-)
	2016	2017	2018	
Рентабельність власного капіталу, %	23,23	12,77	15,28	-7,96
Термін окупності власного капіталу, років	4,30	7,83	6,55	2,24

Продовження таблиці 2.11

Показники	Рік			Відхилення 2018/2016 (+,-)
	2016	2017	2018	
Рентабельність залученого капіталу, %	23,11	9,37	13,66	-9,45
Термін окупності залученого капіталу, років	4,33	10,68	7,32	2,99

Позитивні тенденції рентабельності власного капіталу ПАТ «Запоріжсталь» простежуються на протязі всіх аналітичних трьох років. Розглядаємий показник збільшився на 2,51% (порівнюючи 2018р. з 2017р.).

Нерівномірна тенденція рентабельності простежується з залученим капіталом. У зв'язку з нестабільною динамікою залучених коштів та чистого прибутку отримали зменшення рентабельності залученого капіталу, порівнюючи 2018р. з 2017р. на 3,36%.

2.4. Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»

Фінансова стійкість – характеристика стабільності фінансового стану підприємства, яка забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі використовуваних фінансових засобів.

Фінансова стійкість відбиває рівень ризику діяльності компанії і її залежності від позикового капіталу.

За результатами розрахунків фінансової стійкості можна зробити висновки: про інтенсивність використання позикових засобів; про ступінь залежності від короткострокових зобов'язань; про рівень довгострокової стійкості компанії без позикових засобів.

Суть фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Фінансову стійкість можна визначити як такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, при якому підприємство, вільно маневруючи коштами, здатне забезпечити безперервний ефективний процес виробництва та реалізації продукції, його розширення й

оновлення, розвиток інших сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів при збереженні плато- та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Фінансову стійкість підприємства характеризує насамперед співвідношення між власним капіталом і зобов'язаннями. Однак це співвідношення дозволяє дати лише загальну оцінку фінансової стійкості підприємства. Тому у світовій і вітчизняній фінансово-аналітичній практиці розроблена система фінансових коефіцієнтів, які відображають різні аспекти стану активів і пасивів підприємства. За змістом їх можна поділити на три групи:

- показники структури капіталу – характеризують співвідношення між статтями і розділами пасиву балансу;
- показники стану оборотних активів – характеризують співвідношення між статтями і розділами активу й пасиву балансу;
- показники стану основного капіталу – характеризують співвідношення між статтями і розділами активу балансу.

Аналіз показників оцінки фінансової стійкості підприємства проводиться за двома напрямками:

- порівняння фактичних значень показників, які визначені на дату складання балансу, з нормативними рівнями, що дозволить сформулювати висновок про фінансову стійкість (або нестійкість) підприємства за відповідним коефіцієнтом. При цьому слід мати на увазі, що незначне відхилення фактичного рівня показників від нормативних значень не завжди свідчить про фінансову нестабільність підприємства. Висновки на основі таких порівнянь повинні бути зваженими і враховувати специфіку функціонування конкретного господарського суб'єкта;
- порівняння фактичних значень показників у динаміці, що дасть змогу визначити тенденції у зміні фінансової стійкості підприємства.

Результати розрахунків показників фінансової стійкості та платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь» наведені в таблиці 2.12.

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Рік			Відхилення 2018/2016 (+,-)
	2016	2017	2018	
Коефіцієнт автономії	0,50	0,42	0,47	-0,03
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,50	0,58	0,53	0,03
Коефіцієнт фінансової залежності	2,01	2,36	2,12	0,11
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,57	0,48	0,52	-0,06
Коефіцієнт фінансового ризику	1,01	1,36	1,12	0,11
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,04	0,10	0,19	0,15
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	0,21	0,53	1,17	0,95
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	0,04	0,07	0,13	0,09

Коефіцієнт автономії ПАТ «Запоріжсталь» не відповідає останні два роки нормативному значенню. Темпи зростання власного капіталу менші ніж активів металургійного підприємства. В результаті ПАТ «Запоріжсталь» з кожним роком втрачає фінансову автономність.

Негативне значення зростання коефіцієнту концентрації позикового капіталу. У зв'язку зі зростанням у рази залучених коштів маємо динамічне збільшення коефіцієнту концентрації позикового капіталу на 0,03 пункти.

З кожним роком ступень залежності ПАТ «Запоріжсталь» від зовнішнього фінансування збільшується. Про це свідчить збільшення коефіцієнту фінансової залежності до 2,12 в.п., що на 0,12 в.п. перевищує нормативне значення.

З кожним роком металургійне підприємство втрачає стабільні джерела у фінансових ресурсах, що призводить до погіршення фінансової стійкості.

Коефіцієнт фінансової стійкості зменшився на 0,06 в.п.

ПАТ «Запоріжсталь» несе також значні фінансові ризики залишитись неплатоспроможним, про це свідчить динамічно зростаючий коефіцієнт фінансового ризику.

Єдиний позитивний факт стабільна забезпеченість запасів, та й всіх оборотних активів власними оборотними коштами, а саме: коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами зріс на 0,95 в.п., порівнюючи 2018р. з 2016р.; коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом зріс на 0,09 в.п та значно перевищує нормативне значення.

Абсолютні значення і тенденції зміни фінансових коефіцієнтів мають, як правило, різнопланове тлумачення. Тобто, якщо за одними показниками підприємство вважатиметься фінансове стійким, то за іншими – навпаки. Тому з метою визначення одного з чотирьох можливих типів фінансової стійкості підприємства використовується методика, яка базується на розрахунку системи показників забезпеченості запасів джерелами їх формування.

Вказана методика передбачає проведення розрахунків у п'ять етапів у наступній послідовності

Перший етап – визначення за допомогою таблиці 2.13 показників вихідної інформації.

Таблиця 2.13

Вихідна інформація для визначення
типу фінансової стійкості підприємства

Показники	2016р.	2017р.	2018р.
Власні оборотні кошти	865207	2732545	5964153
Довгострокові зобов'язання	3012500	3409429	3006951
Короткострокові кредити банків і кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14267771	29201984	31784127
Запаси	4086059	5133494	5112500

Другий етап – розрахунок показників, які характеризують наявність відповідних джерел формування запасів (показники 1, 5, 6 в таблиці 2.14).

Третій етап – розрахунок показників забезпеченості запасів відповідними джерелами формування (показники 7, 8, 9 в таблиці 2.14).

Четвертий етап – визначення типу фінансової стійкості підприємства:

а) абсолютна фінансова стійкість, коли власні оборотні кошти забезпечують запаси – показник $7 \geq 0$;

б) нормально стійкий фінансовий стан, коли запаси забезпечуються власними оборотними коштами і довгостроковими зобов'язаннями – показник $8 \geq 0$;

в) нестійкий фінансовий стан, коли запаси забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів – показник $9 \geq 0$;

г) кризовий фінансовий стан, коли запаси не забезпечуються джерелами їх формування і підприємство перебуває на межі банкрутства – показник $9 < 0$;

П'ятий етап – розрахунок показників, що дають уяву про динаміку фінансового стану підприємства (показники 11, 12 в таблиці 2.14).

Таблиця 2.14

Визначення типу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	2016р.	2017р.	2018р.
1. Власні оборотні кошти	865207	2732545	5964153
2. Довгострокові зобов'язання	3012500	3409429	3006951
3. Короткострокові кредити банків і кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14267771	29201984	31784127
4. Запаси	4086059	5133494	5112500
5. Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів (п.1+п.2)	3877707	6141974	8971104
6. Наявність власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів (п.1+п.2+п.3)	18145478	35343958	40755231
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів (п.1– п.4)	-3220852	-2400949	851653

Продовження таблиці 2.14

Показники	2016р.	2017р.	2018р.
8. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для і формування запасів (п.5–п.4)	-208352	1008480	3858604
9. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів, довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів (п.6–п .4)	14059419	30210464	35642731
10. Тип фінансової стійкості	нестійкий фінансовий стан	нормально стійкий фінансовий стан	абсолютна фінансова стійкість
11. Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідними джерелами формування $[(n.1, \text{ або п.5, або п.6}) \div n.4]$	4,44	6,88	7,97
12. Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн. запасів, грн.. $[(n.7, \text{ або п.8, або п.9}) \div n.4]$	3,44	5,88	6,97

Виходячи з таблиці 2.14 можна стверджувати, що у підприємства ПАТ «Запоріжсталь» з кожним роком підвищує свою фінансову стійкість.

Відповідно до пункту 10 металургійне підприємство перетворилось з фінансово нестійкого у абсолютно фінансово стійке. Пункти 11 та 12 підтверджують динамічно зростаючу стабільність ПАТ «Запоріжсталь».

2.5. Аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь»

Результатом формування і реалізації фінансової політики підприємства має бути його стабільний фінансовий стан, здатність розвиватися у перспективі. Одними з головних критеріїв цього виступає ліквідність підприємства яка визначає здатність підприємства розрахуватися за своїми зобов'язаннями в поточному і майбутніх періодах. У ринкових умовах кожен господарський суб'єкт повинен мати достовірну інформацію про ліквідність як свого підприємства, так і своїх партнерів.

Аналіз ліквідності дозволяє визначити, наскільки ефективно здійснюється

фінансовий менеджмент на підприємстві. Проте, як свідчать дослідження, теорія і практика аналізу ліквідності та платоспроможності в Україні знаходяться на стадії свого становлення. Більшістю підприємств подібний аналіз практично не здійснюється, що робить тему дослідження своєчасною та актуальною.

Аналіз показників ліквідності ПАТ «Запоріжсталь» за 2016-2018 роки представлено в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Коефіцієнтний аналіз ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Рік		
	2016	2017	2018
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,33	0,11	0,13
Коефіцієнт термінової ліквідності	6,02	11,00	13,01
Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття)	1,22	1,19	1,32
Коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів	0,24	0,16	0,15

Металургійне підприємство має значні проблеми з абсолютною ліквідністю. У разі терміновості суб'єкт господарювання не погасить і 13% зобов'язань за рахунок миттєво ліквідних коштів. Крім того усіх запасів ПАТ «Запоріжсталь» теж буде навистачати для мобілізації коштів, про це свідчить коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів.

Нормативному значенню відповідають тільки коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття) та коефіцієнт термінової ліквідності.

Найбільш простим методом оцінювання ліквідності і платоспроможності є аналіз ліквідності балансу, який ґрунтується на порівнюванні окремих груп активів підприємства різного рівня ліквідності із окремими групами джерел формування його капіталу різних термінів сплати боргів.

Для здійснення аналізу ліквідності балансу формують один із видів аналітичного (агрегованого) балансу. При цьому аналіз здійснюють по наступних етапах.

Перший етап. Активи підприємства ранжують у порядку зниження їх ліквідності – від абсолютно ліквідних грошових коштів до неліквідних видів необоротних чи піших активів.

Другий етап. Для спрощення процесу аналізу активи поділяють на чотири групи: група А1 – абсолютно ліквідні активи; група А2 – швидко ліквідні активи; група А3 – активи із середнім рівнем ліквідності; група А4 – важко ліквідні і неліквідні активи.

Третій етап. Джерела формування капіталу підприємства ранжують у порядку віддаленості строку виплати боргів від найбільш термінових до безтермінових.

Четвертий етап. Усі пасиви поділяють на чотири групи: група П1 – найбільш термінові борги; група П2 – відносно термінові борги; група П3 – середньотермінові борги; група П4 – довгострокові і безстрокові пасиви.

П'ятий етап. Порівнюють окремі групи активів і пасивів між собою й визначають ступінь ліквідності балансу.

При аналізі активи доцільно поділяти на групи таким чином.

Група А1 – абсолютно ліквідні активи (активи, які на дату складання балансу можна використати у якості платіжних засобів): грошові кошти у національній та іноземній валюті й поточні фінансові інвестиції. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: $p.220 + p.230 + p.240$ (за звітністю до 2013 р.) або $p. 1160 + p. 1165$ (за звітністю після 2013 р.).

Група А2 – швидколіквідні активи (активи, які можуть бути трансформовані у грошові кошти у найближчій перспективі): готова продукція, товари, векселі одержані, дебіторська заборгованість за товари роботи і послуги, дебіторська заборгованість за розрахунками, інша поточна дебіторська заборгованість. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: $p. 130 + p.140 + p.150 + p.160 + p.170 + p.180 + p.190 + p.200 + p.210$. (за звітністю до 2013 р.) або $p.1102 + p. 1103 + p. 1104 + p. 1125 + p.1130 + p. 1135 + p. 1140 + p. 1145 + p. 1155$ (за звітністю після 2013 р.). При внутрішньому аналізі суму дебіторської заборгованості доцільно зменшувати на ту її величину, відшкодування якої для підприємства ускладнене, а вартість готової продукції і товарів – на їх частку, яка з об'єктивних причин не може

бути швидко реалізованою. У такому разі згадану вартість дебіторської заборгованості, готової продукції і товарів відносять до групи А3.

Група А3 – активи із середнім рівнем ліквідності (активи, перетворення яких у грошові кошти потребує більш тривалого часу): виробничі запаси, тварини на вирощуванні і відгодівлі, незавершене виробництво, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів, довгострокові фінансові інвестиції, як ті, що обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, так і інші фінансові інвестиції. Порядок обчислення за даними балансу такий: $p. 100 + p.110 + p.120 + p.250 + p.270 + p.040 + p.045$ (за звітністю до 2013 р.) або $p. 1101 + p.1110 + p. 1170 + p.1190 + p.1030 + p. 1035$ (за звітністю після 2013 р.).

Група А4 – важколіквідні і неліквідні активи (активи, реалізація яких ускладнена, а також ті, які взагалі не можуть бути проданими за грошові кошти, наприклад, окремі види ліцензій, патентів, відстрочені податкові активи тощо). По суті до цієї групи відносять усі інші види активів підприємства, що не внесені до перших трьох груп, а саме: нематеріальні активи, незавершене будівництво, основні засоби, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи. Порядок обчислення за даними балансу такий: $p.010 + p.020 + p.030 + p. 035 + p.050 + p. 055 + p.060 + p. 065 + p.070 + p. 275$ (за звітністю до 2013 р.) або $p.1000 + p.1005 + p. 1010 + p. 1015 + p.1020 + p.1040 + p.1045 + p.1090 + p.1200$ (за звітністю після 2013 р.).

При здійсненні зовнішнього фінансового аналізу пасиви підприємства доцільно диференціювати на групи у такий спосіб:

Група П1 – найбільш термінові борги до яких належать зобов'язання, що мають бути погашені у найкоротший термін. Зазвичай невчасна сплата таких зобов'язань може призводити до стягнення штрафних і фінансових санкцій з підприємства. До пасивів цієї групи належать: поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: $p.510 + p.550 + p.560 + p.570 + p.580$ (за звітністю до 2013 р.) або $p. 1610 + p.1620 + p. 1625 + p.1630$ (за звітністю

після 2013 р.).

Група П2 – відносно термінові борги, тобто та частина короткострокових зобов'язань, які мають бути сплаченими у найближчій перспективі: векселі видані, кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги, поточні зобов'язання з одержаних авансів, з учасниками, із внутрішніх розрахунків, інші поточні зобов'язання. До цієї ж групи пасивів іноді відносять короткострокові кредити банків, проте за запропонованою у даному навчальному посібнику схемою такий вид позикових засобів віднесено до третьої групи пасивів. Порядок обчислення за даними балансу матиме такий вигляд: $p.520 + p.530 + p.540 + p.590 + p.600 + p.605 + p.610$ (за звітністю до 2013 р.) або $p.1605 + p.1615 + p.1635 + p.1640 + p.1645 + p.1690$ (за звітністю після 2013 р.).

Група П3 – середньотермінові борги включають ті боргові зобов'язання, які мають бути погашеними у більш віддаленій перспективі: короткострокові кредити банків, забезпечення наступних витрат і платежів, доходи майбутніх періодів. Порядок обчислення за даними балансу такий: $p.500 + p.430 + p.630$ (за звітністю до 2013 р.) або $p.1600 + p.1660 + p.1665$ (за звітністю після 2013 р.).

Група П4 – довготермінові борги і безстрокові пасиви містять ті види джерел фінансування підприємства, які залучені на довгострокову перспективу або без встановленого терміну, а саме: довгострокові зобов'язання та власний капітал. Порядок обчислення за даними балансу такий: $p.380 + p.480$ (за звітністю до 2013 р.) або $p.1495 + p.1595 + p.1700$ (за звітністю після 2013 р.).

Розрахунок груп активів та пасивів наведено в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Розраховані групи активів та пасивів балансу ПАТ «Запоріжсталь»

Активи	2016р.	2017р.	2018р.	Пасиви	2016р.	2017р.	2018р.
A1	1028554	348928	423708	П1	244132	378782	202327
A2	17531310	34558851	40932172	П2	13956214	28793758	31166554
A3	3886350	5640930	6334392	П3	3083968	3173512	3179746
A4	18186945	22381613	21909639	П4	23198154	29641022	33900303

Порівняння груп активів та пасивів за період 2016-2018рр. наведено в таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Порівняння груп активів та пасивів ПАТ «Запоріжсталь» за період 2016-2018рр.

Активи	2016р.	2017р.	2018р.	Норматив
A1iП1	>	<	>	>
A2iП2	>	>	>	>
A3iП3	>	>	>	>
A4П4	<	<	<	<

Як бачимо підприємство має ліквідний баланс. Основні недолік у 2017р. – це перевищення термінових боргів над абсолютно ліквідними активами ПАТ«Запоріжсталь».

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ ФОРМУВАННЯ МАЙНА ТА ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Удосконалення управління дебіторською заборгованістю металургійного підприємства

Одним з головних завдань фінансового менеджменту підприємства виступає своєчасне забезпечення фінансовими ресурсами господарських процесів та інвестиційної діяльності підприємства. Для забезпечення ефективної роботи фінансової системи має підтримуватись відпрацьований механізм функціонування кожного елемента цієї системи. Порушення на певному рівні спричиняють виникнення дисбалансів, що в свою чергу, зумовлює перетягування фінансових ресурсів із одного процесу в інший, утворює дефіцит ресурсів внаслідок їх затримок на певних стадіях, змушує нарощувати портфель кредиторської заборгованості. Наслідки таких процесів порушують роботу підприємства в цілому, знижуючи його ринкову мобільність та конкурентоздатність.

Одним із головних завдань у забезпеченні стабільного функціонування фінансової системи підприємства є управління дебіторською заборгованістю підприємства. Дебіторська заборгованість виступає важливим показником, що характеризує фінансовий стан підприємства, стан джерел фінансування поточних та капітальних витрат, для оцінки правильності і обґрунтованості прийнятих управлінських рішень. В залежності від розміру дебіторської заборгованості, найбільш вірогідних строків її погашення, а також від того, яка вірогідність непогашення заборгованості, можна зробити висновки про стан оборотних коштів підприємства та тенденції його розвитку.

Провідне місце у фінансових планах західних корпорацій посідає процес ефективного управління дебіторською заборгованістю. Що стосується українських підприємств, то переважна більшість з них ставить завдання та декларує

необхідність управління дебіторською заборгованістю, проводить різноманітні управлінські заходи. На практиці часто такі заходи залишаються директивними, недостатньо регулярними, рідко переходять на рівень системи управління дебіторською заборгованістю. Такий підхід дозволяє зробити припущення, що як окремий елемент управління дебіторська заборгованість не виступає.

Наявність у балансі простроченої дебіторської заборгованості означає, що підприємство використовує більшу суму активів ніж потребує. Така складна ситуація знижує рентабельність активів підприємства і призводить до зниження його вартості на ринку. Виникнення простроченої дебіторської заборгованості є наслідком суттєвих прорахунків в управлінні. Така ситуація є еквівалентною проблемам з фінансуванням поточних платежів і у кращому випадку може компенсуватись отриманням овердрафтів, а у гіршому – викликати прострочення зобов'язань перед постачальниками. Дана негативна тенденція ставить під сумнів ділову репутацію підприємства, може негативно вплинути на умови співпраці з постачальниками, спричинити недоотримання прибутку в результаті порушення безперервного процесу забезпечення через обмеження закупівель сировини (робіт, послуг) у майбутньому.

При виникненні простроченої дебіторської заборгованості починається її знецінення як об'єкта застави, що свідчить про негативну кредитну оцінку через ризики, і відповідно обмежує доступ до кредитних ресурсів.

Як правило, прихований вплив невинновданого розміру дебіторської заборгованості повністю не оцінюється, внаслідок чого не аналізуються і втрати бізнесу. Крім того, відстрочка платежу стає тим елементом взаємовідносин із контрагентом, котрий втрачає первинну суть розширення обсягів продажу.

Наслідки виникнення простроченої дебіторської заборгованості:

- касові розриви і необхідність їх фінансування за рахунок овердрафтів або допущення простроченої кредиторської заборгованості;
- зниження кредитоспроможності підприємства за оцінкою фінансових установ-кредиторів;

- необхідність додаткових інвестицій власника (акціонерів), зниження привабливості бізнесу;
- зниження рентабельності активів, і як наслідок, вартості бізнесу.

У дослідженнях структури управління дебіторською заборгованістю думки науковців різняться стосовно визначення провідних аспектів, які є визначальними для ефективного обслуговування системи фінансів. Тому пропонуються різні принципи та підходи до управління, які визначаються відмінностями національної економіки, галузевими особливостями, фінансовим станом підприємства і потенціалом його подальшого розвитку.

Так різноманітність підходів до управління можна систематизувати в одну систему, де отримаємо етапи формування процесу управління дебіторською заборгованістю. Серед яких слід визначити:

1. Фінансовий аналіз діяльності організації постачальника;
2. Розробка кредитної політики підприємства;
3. Прийняття рішення про надання кредиту, страхування дебіторської заборгованості;
4. Зміни кредитної політики підприємства;
5. Контроль за відвантаженням і документообігом;
6. Контроль за фінансовим станом дебіторів;
7. При непогашенні боргу чи його частини встановлення оперативного зв'язку з дебітором на предмет визнання ним заборгованості;
8. Звернення до господарського суду із позовною заявою про стягнення простроченої заборгованості.

До розробки плану по управлінню дебіторською заборгованістю слід включати розділи, що враховуватимуть групу показників, які відображають отримання позитивного ефекту від нарощування портфелю дебіторської заборгованості саме в частині «заборгованість за товари (роботи, послуги)».

Дотримання такої умови дозволить забезпечити менеджмент підприємства різними способами контролю та можливістю в короткі терміни розрахувати показники, що характеризують реальний стан дебіторської заборгованості на

підприємстві, що в свою чергу, забезпечить формування елементів дієвої системи реагування на зміну тенденцій фінансового стану.

Особливу увагу слід звернути на юридичний аспект досліджуваного питання, вдало розроблене застосування якого дозволить із значно більшою ефективністю, як планувати управління дебіторською заборгованістю, так і регулювати показники дебіторської заборгованості в процесі оперативного управління. Однією з головних умов розробки фінансового плану виступає формування системи показників, які відповідатимуть рівню досягнутих результатів, точність яких повинна забезпечити якомога більшу відповідність при прийнятті управлінських рішень. Система точних показників базується на цифрах отриманих за результатами поточної діяльності, тому за термінами погашення дебіторської заборгованості слід вбачати конкретно визначені строки, покладаючись на які фінансовий відділ може планувати фінансові потоки підприємства протягом періоду, на який складається відповідний фінансовий план. Фінансовий відділ опиратиметься не лише на галузеві особливості, загальнонаціональний стан економіки та на результати минулих періодів, тому що особливою умовою визначення строків виступає договірна процедура встановлення термінів погашення заборгованості.

У договорі розділ, де мова йде про відповідальність сторін за порушення умов договору, зазначена відповідальність часто обмежується лише санкціями згідно чинного законодавства. Такий спосіб передбачає цілий ряд експертних оцінок із визначенням дійсно понесених збитків підприємством-кредитором. Дана процедура є тривалою, що може перевищувати операційні цикли на підприємстві і погіршувати показники конкретно взятого періоду, за який проводиться аналіз стану дебіторської заборгованості, та фінансового стану підприємства в цілому. В той же час бюрократична процедура проведення судових оцінок експертами не завжди є об'єктивною. Тому при укладанні договору слід вказувати конкретні санкції за порушення, які повинна буде компенсувати кожна сторона за договором. Розмір даних санкцій може бути різним, як у відсотковому вираженні, так і передбачати розірвання договору із компенсацією завданих збитків стороні яка їх зазнала.

Поширена практика, коли сторони за договором не згодні із значним розміром санкцій, оскільки це порушує мобільність їхньої кредиторської заборгованості, якою боржники можуть користуватись протягом певного періоду, уникаючи перебоїв із фінансуванням у власній діяльності. Рівень розмірів санкцій за порушення умов договору визначається багатьма умовами, починаючи із частки ринку, яку посідають підприємства, що укладають договір, та ступенем необхідності покупцеві конкретної поставки.

Юридичний аспект при укладанні договорів із підприємствами покупцями та постачальниками, в процесі яких формується дебіторська заборгованість, повинен бути відрегульований на постійній основі. Функціонування процесу укладання договорів повинно відповідати чітко сформованим внутрішнім принципам підприємства, що закладено у фінансовому плануванні, а також залежить від частки ринку і необхідності збільшення кредитних поступок для розширення ринку збуту [26].

Слід зауважити, особливість даного аспекту, що полягає у різній мотивації юридичного, збутового та фінансового відділів підприємства. Серед вітчизняних підприємств на практиці часто трапляється так, що стратегія підприємства існує задекларовано, а оперативний контроль за її виконанням на усіх рівнях діяльності відсутній. Прикладом такої невідповідності виступає відсоткова мотивація працівників відділу збуту за продаж продукції без прив'язки цього показника до реально отриманих коштів за неї. Відповідно фінансовий відділ запланував певні показники та терміни погашення заборгованості, відтак і рівень забезпечення фінансовими ресурсами поточної діяльності підприємства, а терміни погашення дебіторської заборгованості порушені внаслідок не доопрацювань на рівні співпраці юридичного та збутового відділів. Тому для формування цілісного механізму контролю за накопиченням дебіторської заборгованості та термінів її погашення слід в межах цілісної стратегії підприємства збалансувати роботу усіх відділів на співпрацю, метою якої виступає налагоджена процедура контролю та стягнення дебіторської заборгованості.

При розробці фінансового плану в частині управління дебіторською заборгованістю слід звертати особливу увагу на оптимальні показники стосовно розмірів накопичення дебіторської заборгованості у відповідності із збутовою політикою підприємства та визначення оптимальних строків її погашення. В загальній характеристиці фінансового стану підприємства міститься оптимальний показник кожного із його параметрів, який не повинен мати критичного значення, оскільки такі відхилення спричинять затримку фінансових ресурсів на певному з етапів обороту та їх дефіцит у іншій його частині. Тому терміни, на які може відбуватись затримка погашення дебіторської заборгованості повинні мати чітко вихідне значення із загального фінансового стану, який вважатиметься як оптимальний. Такий показник повинен бути обґрунтованим у частині можливості порушення термінів визначених сторонами договірних зобов'язань. Якщо ж в процесі взаємовідносин порушено договірні терміни необхідно розпочати за процедурою судове стягнення заборгованості [32].

Для дотримання вчасного й ефективного реагування на ситуацію з простроченням термінів погашення дебіторської заборгованості необхідно налагодити щоденний оперативний облік дебіторської заборгованості. Таку роботу виконують працівники облікового відділу, але, як правило, бухгалтери документально фіксують господарські операції і їх робота не передбачає виконання фінансового плану та ведення справ по управлінню дебіторською заборгованістю. Тому на базі даних фінансового обліку у програмному забезпеченні роботи бухгалтерського відділу слід додати можливість передачі даних обліку до компоненти програмного забезпечення, що використовується для управління дебіторською заборгованістю. Таке поєднання забезпечить оперативне отримання даних стосовно групи прострочень на певну дату, терміни наближення погашень заборгованості, що в свою чергу дасть можливість працівникам фінансового відділу та менеджерам відреагувати на прострочення, а також завчасно визначитись із контрагентом.

Злагоджена система по управлінню дебіторською заборгованістю не завжди може існувати на підприємстві через цілий ряд причин, що можуть бути

визначальними для бізнесу. Тому політика стосовно управління дебіторською заборгованістю підприємства може носити досить гнучкий характер. Причини, які порушують функціонування системи управління дебіторською заборгованістю полягають у можливих труднощах в залежності від частки ринку як у сфері закупівель так і реалізації. Особливо делікатною є ситуація, коли на частки продажів та закупівель припадає значний відсоток у взаємовідносинах з одним контрагентом. Такий стан справ відповідає важливим чином за нормальне функціонування підприємства взагалі. Тому при управлінні дебіторською заборгованістю у взаємовідносинах із такими контрагентами слід складати додаткові параметри стабільної роботи і аналізувати їх контрольні показники, оскільки в такому разі прорахунки одразу визначатимуть серйозні порушення у стабільності фінансового стану. Необхідно проводити регулярну діагностику стану розрахунків та термінів їх порушення, намагатись отримувати із різних джерел інформацію про фінансовий стан дебітора, частка якого є значною. Прорахунки в управлінні дебіторською заборгованістю за таких умов можуть відчутно дестабілізувати фінансовий стан підприємства-кредитора.

Виходячи із вищевикладеного зауважимо важливість усіх перелічених заходів для ефективної розробки та впровадження програм по оптимізації дебіторської заборгованості підприємства. Даний спектр заходів повинен носити комплексний характер застосування, охоплювати усі сфери діяльності та структуру підприємства, що можуть спричиняти взаємовплив в системі управління в цілому. Це дозволить отримати загальний економічний ефект від впровадження системи оптимізації дебіторської заборгованості [20].

Таким чином, основними пріоритетними напрямками управління дебіторською заборгованістю підприємства слід визнати:

- 1) організацію повного та достовірного обліку дебіторської заборгованості підприємства і перенесення облікових даних до його звітності;
- 2) аналіз структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства в попередніх періодах (оборотність дебіторської заборгованості, оборотність кредиторської заборгованості, середній строк обороту дебіторської заборгованості

та зобов'язань, коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, питома вага дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних активів підприємства, частка кредиторської заборгованості в загальному обсязі зобов'язань, відношення середньої величини дебіторської заборгованості до виручки від реалізації продукції (надання послуг), частка сумнівної дебіторської заборгованості в її загальному обсязі, співвідношенням суми усіх зобов'язань підприємства і суми активів);

3) оптимізацію структури дебіторської заборгованості підприємства;

4) визначення кола потенційних дебіторів та суворе планування дебіторської заборгованості підприємства на майбутні періоди;

5) постійний моніторинг дебіторської заборгованості;

6) визначення можливості застосування кредитної політики щодо окремих покупців продукції та формування її принципів і умов;

7) прискорення процесу погашення дебіторської заборгованості за допомогою сучасних форм її рефінансування;

8) здійснення ефективного контролю за формуванням та погашенням дебіторської заборгованості підприємства та розрахунок розміру резерву сумнівних боргів.

Також можна запропонувати нову систему управління дебіторською заборгованістю на ПАТ «Запоріжсталь» та виділити наступні складові:

- аналіз дебіторів та кредиторів підприємства;
- аналіз реальної вартості дебіторської заборгованості та зобов'язань;
- контроль за реальним співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості;
- розробку політики авансових розрахунків з клієнтами підприємства й надання комерційних кредитів;
- оцінку і реалізацію факторингу.

Для ПАТ «Запоріжсталь» алгоритм управління дебіторською заборгованістю буде мати наступний вигляд (рис.3.1.)

Фінансовий аналіз діяльності організації-постачальника
Розробка кредитної політики організації
Прийняття рішення про надання кредиту, страхування дебіторської заборгованості
Зміна кредитної політики організації
Контроль за наданням послуг з водопостачання та водовідведення, випискою рахунків та його відправкою покупцю; складання картотеки дебіторів
Контроль за фінансовим станом основних дебіторів
Прийняття рішення про можливість використання факторингу або форфейтингу
При непогащенні боргу або його частини встановлення оперативного зв'язку з дебітором на предмет визнання ним боргу
Звернення до господарського суду із позовом про стягнення простроченої заборгованості
Порушення справи про банкрутство
Компенсація збитків з фонду безнадійних боргів

Рис.3.1. Алгоритм управління дебіторської заборгованістю
на ПАТ «Запоріжсталь»

Реалізація низки заходів, що запропоновані цим алгоритмом, дозволить вирішити наступні завдання:

- сприятиме зростанню обсягу продаж шляхом надання комерційного кредиту і тим самим зростанню економічних вигід;
- підвищить конкурентоздатність підприємства за допомогою відстрочки платежів;
- дозволить з більшою вірогідністю визначати рівень ризику неплатоспроможності покупців;
- дозволить встановлювати плановий розмір резерву сумнівних боргів, забезпечувати превентивні заходи щодо фактично або потенційно неплатоспроможних покупців.

3.2. Покращення фінансової стійкості металургійного підприємства за рахунок факторингу

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується дефіцитом коштів і низькою платоспроможністю більшості суб'єктів господарювання, що призводить до істотного зростання обсягів дебіторської заборгованості. За таких

умов особливу роль відіграє ефективне управління дебіторською заборгованістю щодо своєчасного її повернення та попередження виникнення безнадійних боргів.

Наявність дебіторської заборгованості – це об'єктивний процес, який зумовлений існуванням ризиків при проведенні взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції [1]. Проте постійне зростання обсягу дебіторської заборгованості, недисциплінованість покупців, які щораз затримують розрахунки, наявність простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості можуть спричинити серйозні проблеми для будь-якого підприємства, суттєво вплинути на його фінансовий стан та платоспроможність. Саме тому удосконалення процесу управління дебіторською заборгованістю дасть можливість вирішити ряд проблем, що зумовлені її наявністю та неконтрольованим зростанням.

В системі управління дебіторською заборгованістю вагому роль грають факторингові операції.

Сучасний стан економіки України в посткризовий період вимагає дієвих інструментів фінансування бізнесу. Зважаючи на суттєвий вплив кризових явищ, який негативно позначився на діяльності домінуючої частини підприємств, організацій та фінансового сектору держави, загострюється потреба у стимулюванні економічних зрушень. Підприємства активно відчують потребу в доступному фінансуванні задля врегулювання питань неплатежів, браку оборотного капіталу та інвестиційних ресурсів. Банківські установи, разом із поступовим погіршенням якості портфелів активних операцій, займають стриману позицію щодо фінансування бізнес-проектів. Вимоги до кредитування підприємств суттєво зросли, незважаючи на розуміння проблем діяльності установ, що зумовлені кризою. У цих економічних умовах факторингові операції в поєднанні з іншими фінансовими інструментами можуть стати важливою складовою пожвавлення бізнес-середовища. Популяризації цих послуг і, що суттєво, основні характерні риси факторингових операцій відповідають нинішньому стану бізнесу і здатні впливати на задоволення потреб ринку.

Поступове відтворення економіки, принаймні про це інформують урядові установи, впливатиме на загострення потреб у фінансуванні підприємств. Надаючи

відстрочення оплати товарів / робіт, що зумовлено боротьбою за клієнта, постачальники стають кредиторами своїх покупців і разом із цим можуть отримати цілу низку проблем, серед яких: обмеження власних обігових коштів, погіршення кредитоспроможності, зниження ліквідності, необхідність контролю за здійсненням покупцями оплат, можливість неотримання коштів від покупців тощо. Це, у свою чергу, створює передумови для активізації ринку факторингових операцій, які часто набувають розвитку власне в умовах нестабільності економічного середовища.

Використовуючи факторингові операції, підприємство фактично кредитує покупця без «вимивання» власного оборотного капіталу. Адже в разі, коли постачальник надає товарний кредит покупцю (дебіторові), останній намагається максимально відтермінувати платіж, незважаючи при цьому на вже наявні попередні домовленості щодо відтермінування [19].

Власне погіршення платіжної дисципліни можна розглядати як індикативну ознаку ускладнення економічної ситуації. Це зумовлює потребу постачальника в користуванні достатньо дорогими кредитними коштами на покриття дефіциту оборотного капіталу.

У разі застосування факторингових операцій є чітке дотримання строків платежу, передбачених контрактом, за якими стежить фінансова установа (фактор).

А це, у свою чергу, значно спрощує ситуацію з плануванням грошових потоків і робить цінову політику постачальника більш гнучкою та прогнозованою.

Важливим фактором є те, що обсяг фінансування в рамках факторингу не обмежується та залежить виключно від фінансового стану клієнта і від сформованих взаємовідносин із дебіторами.

Усе більша кількість компаній починає цікавитися цією послугою задля забезпечення власне фінансування власного оборотного капіталу шляхом придбання фактором права вимоги майбутнього платежу за відвантажену продукцію від боржника.

Незважаючи на те, що факторингові операції є достатньо новими для українського ринку фінансових послуг, проте вони мають стабільні тенденції у світовій практиці та динамічно розвиваються і в Україні.

Зокрема, за даними реєстру Держфінпослуг, станом на 30.09.2017 року в Україні зареєстровано 72 фінансові компанії, які мають право надавати послуги з факторингу. Проте, за різними оцінками фінансистів, фактично провадять діяльність за факторинговими операціями менше, ніж четверта частина від зареєстрованої кількості установ. В основному це зумовлено характерною без заставною особливістю фінансування в рамках факторингових операцій, що, у свою чергу стало причиною масової невиклати боргів протягом піку кризового періоду. Як наслідок, частина гравців цього ринку призупинила діяльність, інші перепрофілювалися на колекторські компанії або займаються роботою з проблемними боргами клієнтів.

На думку фінансистів, основними активними гравцями на ринку факторингових послуг були та певною мірою залишаються: Укрсоцбанк, Укресімбанк, Сведбанк, Райффайзен Банк Аваль, ПриватБанк, Банк Петрокоммерц-Україна, ОТП Банк, СЕБ Банк, Актив-банк, VAB Банк, Unicredit Bank, компанії «Арма Факторинг», Перша Факторингова Компанія та ФК Факторинг.

Розглянемо цей вид послуг як альтернатива повернення боргів контрагентів.

В таблиці 3.1. наведено факторингові операції 3 комерційних банків - лідерів ринку факторингових послуг.

Таблиця 3.1

Факторингові операції 3 комерційних банків - лідерів ринку
факторингових послуг

Показники	Райффайзен Банк Аваль	Укрсоцбанк	Альфа - Банк
Максимальна сума факторингу, % суми постачання	96,5%	90%	85%
Максимальний термін, днів	61-90	61-90	61-90
Ставка в гривні, %	6,25	6,45	6,0

Продовження таблиці 3.1

Показники	Райффайзен Банк Аваль	Укросцбанк	Альфа - Банк
Мінімальна комісія за управління дебіторським боргом, % суми боргу за місяць	0,6	0,8	0,5
Мінімальна кількість дебіторів	1	3	3

Отже, серед досліджуваних банків найбільшу суму факторингу надає Райффайзен Банк Аваль – 96,5 %, а найменшу Альфа - Банк – 85 %. У всіх банків існує фіксована ставка у відсотках від 6,0 до 6,45% на період 61-90 днів

Наведемо приклад розрахунку вартості факторингу на суму 1000 грн строком на 90 днів (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Розрахунок вартості факторингу

Показники	Райффайзен Банк Аваль	Укросцбанк	Альфа - Банк
Сума коштів сплачена банком продавцеві на початку, грн	965	900	850
Відстрочена сума платежу, грн	35	100	150
Вартість факторингу, грн	62,5	64,5	60
Комісія за управління дебіторським боргом (за весь строк), грн	6	8	5
Загальна сума вартості факторингу, тис.грн	68,5	72,5	65

Визначаємо, що серед вищезазначених банків найбільшу вартість факторингових послуг має «Укрощбанк» – 88,5 грн та «Райффайзен Банк Аваль» – 80,5 грн. Найменшу вартість має Альфа - Банк – 75 тис. грн. Зазначмо, що під час розрахунків у всіх трьох банків ми брали різні ставки факторингу. «Укрощбанк» має більшу комісійну винагороду, яка становить 0,8% проти 0,5% у «Альфа - Банк».

Для порівняння проведемо розрахунок вартості кредиту трьох вищезгаданих банків на суму 1000 грн строком на 3 місяці (таблиця 3.3).

Найбільшу вартість кредиту має Альфа - Банк, це пов'язано з тим, що Альфа - Банк має найбільшу суму комісійної винагороди.

Таблиця 3.3.

Розрахунок вартості кредиту

Показники	Райффайзен Банк Аваль	Укрощбанк	Альфа - Банк
Сума кредиту, тис.грн	1000	1000	1000
Ставка в гривні, річних, %	30	27,5	28
Вартість кредиту, тис.грн	75	68,75	70
Комісійна винагорода за кредит, %	0,5	1	2
Сума комісійної винагороди за кредит, тис.грн	5	10	20
Загальна сума вартості кредиту, тис.грн	80	78,75	90

Варто зауважити, що за рівнем капіталізації та надійності цих трьох банків потрібно обирати саме «Укрощбанк» або «Альфа - Банк». Проведемо аналіз вартості факторингу та вартості кредиту трьох вищезгаданих банків на суму 1000 грн строком (таблиця 3.4).

Проведення факторингової операції для підприємств є набагато дешевшим, ніж отримання кредиту. «Альфа - Банк» має найдешевший факторинг, ніж кредит в цьому банку. Зауважимо, що у разі надання факторингу «Райффайзен Банк Аваль» має право вимагати повернення кредиту (факторинг з регресом) якщо без права повернення грошей (факторинг без регресу), то річна ставка на такий вид

факторингу становить близько 40 % річних, тому що даний вид факторингу є більш ризиковим для банку.

Таблиця 3.4

Порівняння вартості факторингу та вартості кредиту

Показники	Райффайзен Банк Аваль	Укрощбанк	Альфа - Банк
Загальна сума вартості факторингу, тис.грн	68,5	72,5	65
Загальна сума вартості кредиту, тис.грн	80	78,75	90
Відхилення (кредиту від факторингу), тис.грн	11,5	6,25	25

Розрахуємо вартість факторингу для аналізованого підприємства ПАТ «Запоріжсталь», виходячи з суми дебіторської заборгованості з терміном заборгованості більш ніж 90 днів – 112530 тис.грн, це фактично 15,4% всієї дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги

Таблиця 3.5

Розрахована вартість факторингу для підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	Райффайзен Банк Аваль	Укрощбанк	Альфа - Банк
Сума коштів сплачена банком продавцеві на початку, тис.грн	108591,45	101277	95650,5
Відстрочена сума платежу, тис.грн	3938,55	11253	16879,5
Вартість факторингу, тис.грн	7033,125	7258,185	6751,8
Комісія за управління дебіторським боргом, тис.грн	675,18	900,24	562,65
Загальна сума вартості факторингу, тис.грн	7708,305	8158,425	7314,45

Як бачимо з таблиці 3.5. доцільно скористатись послугами Райффайзен Банк Аваль. Хоча ПАТ «Запоріжсталь» і сплатить найбільший платіж за факторинговою операцією, але він отримає значно більше коштів на початку факторингової операції (108591,45 тис.грн).

3.3. Формування грошових потоків за рахунок впровадження фінансового лізингу

Перехід до ринкових умов господарювання викликає необхідність пошуку та впровадження нетрадиційних для господарства України методів оновлення матеріально-технічної бази та модифікації основних засобів. Одним із таких методів є лізинг (англ. lease – оренда, наймання).

Фінансовий лізинг – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу, за яким лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передавати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) (ст. 1 [1]).

Слід зазначити, що Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про лізинг» № 1381-15-ВР від 11.12.2003 року, який викладений як Закон України «Про фінансовий лізинг» [82], виключено поняття операційного лізингу з метою зм'якшення залежності терміну дії договору лізингу від строків амортизації об'єкту лізингу.

Відносини, що виникають у зв'язку з договором фінансового лізингу, регулюються положеннями Цивільного кодексу України про лізинг, наймання (оренду), купівлю-продаж, поставку з урахуванням особливостей, що встановлюються цим Законом.

За договором лізингу одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить

лізингодавцю на праві власності і було набуто ним без попередньої домовленості з лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингоодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг), на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі). До договору лізингу застосовуються загальні положення про найм (оренду) з урахуванням особливостей, встановлених цим параграфом та законом. До відносин, пов'язаних з лізингом, застосовуються загальні положення про купівлю-продаж та положення про договір поставки, якщо інше не встановлено законом (ст. 806 «Договір лізингу» [83]).

Лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів. Залежно від особливостей здійснення лізингових операцій лізинг може бути двох видів – фінансовий чи оперативний. За формою здійснення лізинг може бути зворотним, пайовим, міжнародним тощо. Об'єктом лізингу може бути нерухоме і рухоме майно, призначене для використання як основні фонди, не заборонене законом до вільного обігу на ринку і щодо якого немає обмежень про передачу в лізинг [84].

Не можуть бути предметом лізингу земельні ділянки та інші природні об'єкти, єдині майнові комплекси підприємств та їх відокремлені структурні підрозділи (філії, цехи, дільниці) ([82]).

Отже, класичний договір фінансового лізингу пов'язує трьох осіб: продавця (виготовлювача) майна, його набувача (лізингоодержувача) та лізингодавця (посередника). Лізингодавець укладає з продавцем обраного лізингоодержувачем майна договір купівлі-продажу, а із самим лізингоодержувачем – договір фінансового лізингу. Здебільшого лізингоодержувач, а не лізингодавець, шукає продавця і узгоджує з ним усі умови договору купівлі-продажу. Лізингоодержувач,

зацікавлений в одержанні конкретних видів майна (будівлі, устаткування, транспортних засобів тощо), самостійно, на підставі наявної інформації, досвіду, рекомендації підбирає зацікавленого у продажу виробника (продавця) потрібного майна. І через недостатність власних оборотних засобів і обмежений доступ до кредитних ресурсів для придбання майна у власність звертається до потенційного лізингодавця, який має необхідні кошти або доступ до кредитних ліній, із проханням узяти участь у лізинговій угоді.

Лізингодавець (лізингова компанія) купує необхідне лізингоодержувачу майно у постачальника або виробника такого майна на підставі договору купівлі-продажу собі у власність і передає куплене майно лізингоодержувачу у тимчасове користування на умовах, погоджених у договорі лізингу, з правом викупу такого майна після закінчення терміну дії договору.

Результати порівняльного аналізу чинного законодавства про лізинг і оренду свідчать про значні відмінності в їх правовому регулюванні.

Податковий кодекс [85] ототожнює поняття лізингу й оренди, оскільки у цілях оподаткування це не має значення.

Фінансовий лізинг (оренда) – господарська операція фізичної або юридичної особи, яка передбачає передання орендарю майна, яке підпадає під визначення основного засобу згідно Податкового кодексу, придбаного або виготовленого орендодавцем, а також усіх ризиків і винагород, пов'язаних з правом користування та володіння об'єктом лізингу (п.14.1.97[85]).

Оперативний лізинг (оренда) – господарська операція фізичної або юридичної особи, яка передбачає продаж основних засобів фінансовій організації з одночасним оберненим отриманням таких основних засобів фізичною або юридичною особою в оперативний або фінансовий лізинг (п.14.1.97 [85]).

У п. 14.1.97 Податкового кодексу перераховані чотири умови, наявність однієї з яких у договорі фінансового лізингу, визначає його як договір фінансового лізингу:

«Лізинг (оренда) вважається фінансовим, якщо лізинговий (орендний) договір містить одну з таких умов:

- об'єкт лізингу передається на строк, протягом якого амортизується не менше 75%, а орендар зобов'язаний придбати об'єкт лізингу у власність протягом строку дії лізингового договору або в момент його закінчення за ціною, визначеною у такому лізинговому договорі;

- сума лізингових (орендних) платежів з початку строку оренди дорівнює або перевищує первісну вартість об'єкта лізингу

- балансова (залишкова) вартість об'єкта лізингу на момент закінчення дії лізингового договору, передбаченого таким договором, складає не більше 25% первісної вартості ціни такого об'єкта лізингу, діючій на початок строку дії лізингового договору;

- майно, яке передається у фінансовий лізинг, є виготовленим за замовленням лізингоотримувача (орендаря) та після закінчення дії лізингового договору не може використовуватися іншими особами, крім лізингоотримувача (орендаря), виходячи з його технологічних і якісних характеристик».

Податкове визначення поняття «фінансовий лізинг» значно ширше, ніж цивільно-правове, і тільки воно, містить норму про те, що передача майна у користування супроводжується передачею «всіх ризиків і винагород,

пов'язаних з правом користування та володіння». Умови, наведені в п. 14.1.97 Податкового кодексу не мають ніякого відношення до укладання лізингових договорів – це прерогатива цивільного законодавства (Закону про фінансовий лізинг [1], ЦКУ [83] та ГКУ [3]). Але на них треба орієнтуватися при відображенні лізингових операцій у податковому обліку.

У П(С)БО 14 «Оренда» [86] термін «лізинг» не використовується. Причому те, що розуміється під «оперативним лізингом» у податковому законодавстві, у стандарті називається «оперативною орендою». П(С)БО 14 містить сім ознак, які дають можливість класифікувати операції як фінансова оренда, вони є прототипом податкових умов з деякою конкретизацією якісних характеристик введенням кількісних характеристик. Наприклад, ознака «строк оренди складає більшу частину строку корисного використання (експлуатації) об'єкта оренди» у Податковому кодексі придбав кількісну характеристику «строк, протягом якого амортизується не

менше 75% його первісної вартості». Однак сім ознак не є ідеальним інструментом, які дають можливість безпомилково класифікувати операції.

Існують суттєві відмінності між такими формами господарських зв'язків як фінансовий лізинг і фінансова оренда. Діяльність лізингодавця-інвестора принципово відрізняється від діяльності орендодавця (як правило, лізингодавцем є спеціалізоване підприємство), а роль лізингоодержувача є більш активною, ніж роль орендаря. Так, на відміну від орендаря лізингоодержувач не тільки отримує майно в користування, але на нього покладаються традиційні обов'язки покупця, пов'язані з правом власності: страхування майна, ремонт, технічне обслуговування тощо. При цьому власником лізингового майна до певного часу залишається лізингодавець.

Втрата або неможливість використання об'єкту лізингу не звільняє лізингоодержувача від повної сплати боргу. А у разі виявлення дефекту лізингового об'єкту лізингодавець звільняється від гарантійних обов'язків.

На відміну від орендаря всі претензії з питань гарантійного ремонту лізингоодержувач подає постачальнику чи виробнику лізингового майна.

Відмінність між орендою та лізингом полягає у передачі ризиків, пов'язаних із володінням і використанням майна, які є ризиками випадкового знищення або пошкодження майна, та які несе власник майна (ст. 323 ЦКУ [83]). Ризики випадкового знищення або пошкодження майна, отриманого у користування несе лізингоотримувач, хоча сторони можуть домовитися про обернене.

Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмету договору лізингу несе лізингоодержувач, якщо інше не встановлене законом.

Якщо лізингодавець або продавець (постачальник) прострочили передання предмета договору лізингу лізингоодержувачу або лізингоодержувач прострочив повернення предмета договору лізингу лізингодавцю, ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження несе сторона, яка прострочила ст. 809 «Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмету договору лізингу» [83].

Лізинг як вид діяльності можуть здійснювати обмежене число суб'єктів господарювання. Договір лізингу вказує, що однією зі сторін таких взаємовідносин є

банківська або інша фінансова установа, зокрема, лізингова компанія, для яких надання фінансових послуг є виключним видом діяльності, що підтверджується відповідною ліцензією. Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III до числа фінансових послуг віднесений тільки фінансовий лізинг, укласти підприємствам договір оперативного лізингу між собою не рекомендується. Причина упередженого відношення до такого договору пов'язана з тим, що у ЦКУ та ГКУ є положення, що зумовлюють практичну реалізацію лізингу відповідно до вимог окремого закону, а зараз діє лише закон про фінансовий лізинг. Тому деякі спеціалісти вважають, що у існуючому правовому полі є місце виключно фінансовому лізингу. Може така думка надто категорична, але вона існує.

Що стосується ПДВ, то проценти і комісія, сплачені (нараховані) у складі лізингових платежів за договором фінансового лізингу, не є об'єктом обкладання ПДВ (п. 196.1.2 Податкового кодексу). А вартість самого об'єкта фінансового лізингу підлягає обкладанню ПДВ на загальних умовах (п. 188.1 Податкового кодексу). Причому відображення податкових зобов'язань лізингової компанії (податкового кредиту у лізингоотримувача) здійснюється у момент його фактичної передачі (отримання) (п.187.6 Податкового кодексу).

Про переваги лізингу над орендою можна судити по тому, що лізинг – один із найпоширеніших у світовій практиці спосіб технічного оснащення чи оновлення виробництва. Його популярність пояснюється можливістю лізингоодержувачу відмовитися від банківського кредитування з одночасною економією оборотних засобів підприємства. Але незважаючи на свої переваги, лізинг залишається поза увагою багатьох українських підприємств.

До причин такої неповаги можна віднести недосконалість національної законодавчої бази про лізинг і недостатню обізнаність підприємств із цим видом господарських операцій.

Фінансовий лізинг – це аналог придбання основних засобів за кредитні ресурси. Тому лізингодавцю слід пройти такі кроки алгоритму:

- при отриманні об'єкта оренди, визнати актив і зобов'язання за найменшою оцінкою: справедливою вартістю об'єкта лізингу або теперішньої вартості суми мінімальних орендних платежів;
- визначити метод нарахування амортизації активу, виходячи з встановленої на підприємстві облікової політики;
- розрахувати фінансові витрати (різницю між сумою мінімальних орендних платежів і вартістю об'єкта оренди, за якою він визнаний в обліку);
- розрахувати в кожному лізинговому платежу процентну складову так, щоб процентна ставка була приблизно однакова на залишок зобов'язань для кожного періоду.

Мінімальні орендні платежі (МОП) – платежі, що підлягають сплаті орендарем протягом строку оренди (за вирахуванням вартості послуг та податків, що підлягають сплаті орендодавцю, і непередбаченої орендної плати), збільшені: для орендаря – на суму його гарантованої ліквідаційної вартості; для орендодавця – на суму його гарантованої ліквідаційної вартості.

У разі можливості та наміру орендаря придбати об'єкт оренди за ціною, нижчою за його справедливую вартість на дату придбання, мінімальні орендні платежі складаються з мінімальної орендної плати за весь строк оренди та суми, яку потрібно сплатити згідно з угодою на придбання об'єкта оренди.

Негарантована ліквідаційна вартість – частина ліквідаційної вартості об'єкта оренди, отримання якої орендодавцем не забезпечується або гарантується лише пов'язаною з ним стороною.

Теперішня вартість мінімальних орендних платежів – це сума продисконтованих лізингових платежів, які підлягають сплаті за договором, із застосуванням орендної ставки відсотка.

Орендна ставка відсотка – це ставка відсотка, за якої теперішня вартість мінімальних орендних платежів та негарантованої ліквідаційної вартості дорівнює справедливій вартості об'єкта фінансової оренди на початку строку оренди.

Розглянемо приклад лізингу ПАТ «Запоріжсталь». Обладнання передається у фінансову оренду за ціною, яка нижча від ціни придбання, на строк, який дорівнює

строку корисного використання об'єкта оренди $T_{сл} = 4$ роки. Вартість обладнання 96000 тис.грн (в тому числі ПДВ. Нарахування амортизації обладнання проводиться прямолінійним методом. Договором оренди передбачено, що негарантована ліквідаційна вартість об'єкта встановлена в сумі 4000 тис. грн. Винагорода орендодавцю нараховується за ставкою 17% річних. Сума плати за обладнання та винагорода орендодавцю нараховуються 30 грудня кожного року оренди рівними частками (ануїтет).

Розрахуємо суму фінансових витрат орендаря та фінансових доходів орендодавця.

У даному випадку теперішня вартість мінімальних орендних платежів нижча від справедливої вартості об'єкта, тобто, орендар фактично отримує об'єкт оренди за ціною, яка нижча від його справедливої вартості.

У такому випадку розрахунок фінансових витрат орендаря та фінансових доходів орендодавця будуть відрізнятися, оскільки вартість придбання об'єкта оренди згідно договору сплачується орендарем не повністю. Різниця між ціною придбання і оплатою вартості за обладнання, яка передбачена договором оренди, (у прикладі 4000 тис.грн.), отримання якої орендодавцем не гарантується, називається негарантованою ліквідаційною вартістю.

Згідно з п.10 [86] в обліку орендодавця дебіторська заборгованість орендаря відображається як сума мінімальних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості за вирахуванням фінансового доходу, який належить до отримання. Одночасно залишкова вартість об'єкта фінансової оренди виключається з балансу орендодавця з відображенням у складі інших витрат (собівартості реалізованих необоротних активів).

Фінансовий дохід орендодавця визначається як різниця між сумою мінімальних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості об'єкта оренди та теперішньою вартістю вказаної суми, яка визначається за орендною ставкою процента (п.11 [86]).

За умовами приклада теперішня вартість МОП і негарантованої ліквідаційної вартості дорівнює 96 000 тис. грн.

Теперішня вартість негарантованої ліквідаційної вартості (P) дорівнює

$$P = \frac{S}{(1 + j_c)^n} = \frac{4000}{(1 + 0,17)^4} = 2136,4 \text{ тис.грн}$$

Тоді теперішня вартість МОП, яка дорівнює оплаті вартості обладнання, складає 96000 тис.грн. – 2134,60 тис.грн. = 93865,40 тис.грн. МОП за рік [6]:

$$R = \frac{A * j_c}{1 - (1 + j_c)^{-n}} = \frac{93865,4 * 0,17}{1 - (1 + 0,17)^{-4}} = 34217,05 \text{ тис.грн}$$

Розрахунок МОП в Excel:

ПЛТ(17 %; 4; 93865,40; ; 0) = – 34217,04653 тис. грн.

МОП за весь строк оренди 34217,04653 тис.грн. x 4 = 136868,19 тис.грн., з них оплата вартості обладнання дорівнює 93865,40 тс.грн., а фінансові витрати 136868,19 тис.грн. – 93865,40 тис.грн. = 43002,79 тис.грн.

Розрахунок орендних платежів в Excel:

- платежів по процентах:

ПРПЛТ(17 %; 1; 4; – 93865,40) = 15957,12;

ПРПЛТ(17 %; 2; 4; – 93865,40) = 12852,93;

ПРПЛТ(17 %; 3; 4; – 93865,40) = 9221,03;

ПРПЛТ(17 %; 4; 4; – 93865,40) = 4971,71;

- основних виплат за обладнання:

ОСПЛТ(17 %; 1; 4; 93865,40) = – 18259,93;

ОСПЛТ(17 %; 2; 4; 93865,40) = – 21364,12;

ОСПЛТ(17 %; 3; 4; 93865,40) = – 24996,02;

ОСПЛТ(17 %; 4; 4; 93865,40) = – 29245,34.

Результати розрахунку розподілу фінансових витрат орендаря подамо в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Розподіл фінансових витрат орендаря

Дата	Орендні платежі, тис.грн.			Залишок зобов'язань з оренди на кінець періоду
	Мінімальна сума орендних платежів, яка сплачується регулярно	Процент	За обладнання	
02.01	0	0	0	93865,40
30.12	34217,05	$15957,12 = 93865,40 \cdot 0,17$	$34217,05 - 15957,12 = 18259,93$	75605,47
30.12	34217,05	12852,93	21364,12	54241,35
30.12	34217,05	9221,03	24996,02	29245,34
30.12	34217,05	4971,71	29245,34	0
Усього	136868,20	43002,79	93865,41	0

Для визначення суми фінансового доходу орендодавця спочатку треба визначити суму МОП і негарантованої ліквідаційної вартості, яка дорівнює 136 868,20 тис.грн. + 4000 тис.грн. = 140 868,20 тис.грн. Отже, фінансовий дохід орендодавця дорівнює $140868,20 \text{ тис.грн.} - 96\,000 \text{ тис.грн.} = 44\,868,20 \text{ тис. грн.}$

Розподіл фінансових доходів орендодавця представлений у таблиці 3.7.

Орендодавець у кінці строку оренди суму негарантованої ліквідаційної вартості відносить до складу інших витрат операційної діяльності, внаслідок чого на суму 4000 грн. зменшується фінансовий результат від звичайної діяльності орендодавця.

Розрахунок орендних платежів в Excel:

- платежів по процентах:

$$\text{ПРПЛТ}(17\%; 1; 4; -96000) = 16320;$$

$$\text{ПРПЛТ}(17\%; 1; 4; -78102,05) = 13277,50;$$

$$\text{ПРПЛТ}(17\%; 1; 4; -57163,40) = 9717,78;$$

ПРПЛТ(17 %; 1; 4; – 32664,13) = 5552,90;

Таблиця 3.7

Розподіл фінансових доходів орендодавця

Дата	Орендні платежі, тис.грн.			Залишок зобов'язань з оренди на кінець періоду
	Мінімальна сума орендних платежів, яка сплачується регулярно	Процент	За обладнання	
02.01	0	0	0	96000
30.12	34217.05	16320	17897.05	78102.95
30.12	34217.05	13277,50	20939.55	57163.40
30.12	34217.05	9717,78	24499.27	32664.13
30.12	34217.05	5552.90	28664.14	4000
Усього	136868.20	44868,20	92000	0

- основних виплат за обладнання:

ОСПЛТ(17 %; 1; 4; 92000) = – 17897,04646;

ОСПЛТ(17 %; 2; 4; 92000) = – 20939,54436;

ОСПЛТ(17 %; 3; 4; 92000) = – 24499,2669;

ОСПЛТ(17 %; 4; 4; 92000) = – 28664,14228.

ПАТ «Запоріжсталь»

Висновки до розділу 3 дипломної роботи:

1. Запропоновано нову систему управління дебіторською заборгованістю на ПАТ «Запоріжсталь» та виділено наступні складові:

- аналіз дебіторів та кредиторів підприємства;
- аналіз реальної вартості дебіторської заборгованості та зобов'язань;
- контроль за реальним співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості;
- розробку політики авансових розрахунків з клієнтами підприємства й надання комерційних кредитів;

- оцінку і реалізацію факторингу.

2. Запропоновано для підвищення фінансової стійкості та покращення ліквідності залучення додаткових коштів за рахунок застосування механізму факторингу.

Розраховано вартість факторингу для аналізованого підприємства ПАТ «Запоріжсталь», виходячи з суми дебіторської заборгованості з терміном заборгованості більш ніж 90 днів – 112530 тис.грн, це фактично 15,4% всієї дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги

Виходячи з розрахунку доцільно скористатись послугами Райффайзен Банк Аваль. Хоча ПАТ «Запоріжсталь» і сплатить найбільший платіж за факторинговою операцією, але він отримає значно більше коштів на початку факторингової операції (108591,45 тис.грн).

3. Запропоновано формування фінансових резервів та підвищення ліквідності металургійного підприємства за рахунок фінансового лізингу.

Розглянуто приклад лізингу ПАТ «Запоріжсталь». Обладнання передається у фінансову оренду за ціною, яка нижча від ціни придбання, на строк, який дорівнює строку корисного використання об'єкта оренди $T_{сл} = 4$ роки. Вартість обладнання 96000 тис.грн (в тому числі ПДВ). Нарахування амортизації обладнання проводиться прямолінійним методом. Договором оренди передбачено, що негарантована ліквідаційна вартість об'єкта встановлена в сумі 4000 тис. грн. Винагорода орендодавцю нараховується за ставкою 17% річних. Сума плати за обладнання та винагорода орендодавцю нараховуються 30 грудня кожного року оренди рівними частками (ануїтет).

В результаті реалізації фінансового лізингу ПАТ «Запоріжсталь» отримає наступні фінансові доходи:

- платежі за об'єкт лізингу 92000 тис.грн;
- проценти за об'єкт лізингу 44868,20 тис.грн.

Таким чином фінансовий результат від реалізації фінансового лізингу складе 40868,2 тис.грн.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи викладені положення дипломної роботи можна зробити наступні висновки:

1. Фінансові ресурси є базою для функціонування фінансів, їх матеріальним втіленням, приймають грошову форму, що дає змогу виділити їх з великої кількості інших економічних категорій. Фінансова система України поєднує в собі фінансові ресурси держави та фінансові ресурси підприємств. Фінансові ресурси підприємства забезпечують функціонування економіки на мікрорівні, ефективну діяльність підприємства, його належний розвиток та задоволення потреби працюючих.

В науковій літературі дотепер відсутній єдиний підхід до визначення поняття фінансових ресурсів та їх класифікації, що суттєво впливає на встановлення їх ролі та призначення, складу, методів впливу на ефективність господарювання. Синтезувавши всі наведені вище визначення, можна представити загальне бачення цього поняття. Фінансові ресурси підприємств – це частина грошових коштів підприємства, що формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу, які акумулюються за рахунок власних, позичених та залучених коштів та перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і необхідні для виконання ним фінансових зобов'язань, здійснення витрат з метою забезпечення процесу розширеного відтворення, а також з метою одержання прибутку від здійснення виробничо-господарської діяльності.

2. Управління фінансовими ресурсами є складовою частиною управління фінансами і розглядається як одна з функцій фінансового менеджменту. В загальній структурі функціонування системи управління фінансами господарюючих суб'єктів фінансові ресурси є одним з складових елементів керованої системи, тобто об'єкта управління, куди також входять джерела фінансових ресурсів та фінансові відносини. Об'єктом управління є сукупність фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання. До складових елементів об'єкту

управління слід віднести внутрішні (власні) та зовнішні (позикові) джерела ресурсів.

3. Для аналізу ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства обраховують два блоки показників, пов'язаних відповідно із пасивами та активами підприємства. Насамперед динаміку складу, структури та напрямів використання фінансових ресурсів та спеціальні показники: абсолютної та відносної фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, ефективності використання основних та оборотних засобів, а також рентабельності активів та пасивів акціонерного товариства.

4. Проаналізовані загальні показники ПАТ «Запоріжсталь». Вартість активів ПАТ «Запоріжсталь» за аналізованій період з кожним роком зростає, порівнюючи 2018р. з 2016р. абсолютний показник збільшився на 24963442 тис.грн (майже у 1,7 рази). Вартість вланого капіталу у зв'язку зі значним зростанням нерозподіленого прибутку в структурі збільшилась майже у 1,5 разів. Неприятливі для металургійного підприємства тенденції зростання має залучений капітал, його вартість збільшилась на 17255744 тис.грн (у відсотковому виразі на 185,0%). Металургійне підприємство має динамічно зростаючий чистий дохід, темп приросту якого склав 78,4%. ПАТ «Запоріжсталь» необхідно проводити роботу з фінансових питань та кадрової роботи, причина тому мізерна рентабельність активів (5,4-11,6%) та скорочення персоналу підприємства на 3558 чол. (майже на 25% порівнюючи 2018р. з 2016р.).

5. Проаналізовано склад, структуру майна металургійного підприємства ПАТ «Запоріжсталь» та ефективності його використання

У структурі активів металургійного підприємства переважають оборотні активи. Їх питома вага збільшується та у 2018 році досягла відносного показника у 69.6 %. Необоротні активи втрачають структурні позиції, порівнюючи 2018 р. з 2016р. їх питома вага зменшилась на 9,6 %. Необоротні та оборотні засоби мають динамічно однакові вартісні тенденції: вартість необоротних активів збільшилась на 5608450,0 тис. грн. (на 29 %); вартість оборотних активів збільшилась на 24376246,0 тис.грн. (на 115,2%).

Позитивний факт збільшення суми коштів ПАТ «Запоріжсталь», вартість яких

збільшилась майже на 29983176,00 тис.грн.

Металургійне підприємство має значну частку засобів виробничого призначення – 78,1 % та майже 39,9 % активної частини фондів.

Загальна вартість основних засобів виробничого призначення зменшилась на 153716 тис. грн. (у відсотковому виразі на 0.95%).

Причина зменшення вартості основних засобів виробничого призначення, скорочення всіх груп основних засобів.

Ефективність використання основних засобів металургійного підприємства підтверджує динаміка показників фондоддачі та рентабельності основних засобів. Показник фондоддачі збільшився на 6,07 грн на 1 грн основних засобів. Рентабельність основних засобів у зв'язку зі збільшення чистого прибутку зросла на 106,3%.

Оборотні засоби ПАТ «Запоріжсталь» мають мінливу, постійно змінювальну структуру. Найбільшу питому вагу в структурі оборотних засобів займає дебіторська заборгованість, у 2018 р. цей відносний показник склав 83,85%. Питома вага дебіторської заборгованості з кожним роком зростає, порівнюючи 2018р. з 2016р. показник збільшився майже у 2,5 рази. На другому місці за питомою вагою посідають запаси, які складають 11,23 % вартості оборотних засобів. Найбільш вдалим роком за оборотністю є 2016 рік. Порівнюючи 2018р. з 2016р. коефіцієнт оборненості зменшився на 0,3 пункти, а кількість днів обороту збільшилась до 281. Дещо інша ситуація з оборненістю матеріальних запасів та незавершеного виробництва. Коефіцієнт оборненості матеріальних запасів збільшився на 3,9 пунктів, незавершеного виробництва на 5,3 пункти. Коефіцієнт завантаження коштів в обороті збільшився на 0,1 пункти, що свідчить про зменшення оборотних коштів в обороті металургійного підприємства.

ПАТ «Запоріжсталь» має негативну динаміку рентабельності та терміну окупності. Рентабельність активів за 3 роки зменшилась на 4,37%. Рентабельність необоротних активів зменшилась на 5,34%. Рентабельність оборотних активів на 11,8%. Термін окупності активів зменшився до 13,87 років. Термін окупності

необоротних та оборотних активів складає відповідно 5,28 та 9,65 років, що є негативним фактом в динаміці.

6. Проаналізовано наявності, структури та ефективності використання фінансових ресурсів ПАТ «Запоріжсталь»

Із таблиці видно, що сума власного капіталу за три роки збільшилась на 10707396,0 тис. грн, майже у 1.5 раз. Це відбулося за рахунок зростання деяких його складових, а саме: постійно зростаючого нерозподіленого прибутку на протязі трьох років.

Нерозподілений прибуток у вартісному виразі збільшився на 9194009,0 тис.грн., структурне збільшення складає 11.91%. На другому місці за питомою вагою капітал у дооцінках, питома вага якого зменшилась до 32,82%.

Мізерну питому вагу у структурі займають статутний та резервний капітал, відповідно 2,14 та 1,64%.

В структурі залучених та позикових коштів переважають поточні зобов'язання, їх питома вага складає 91.99%. Питома вага довгострокових зобов'язань займає мізерний відсоток та з кожним роком втрачає свої позиції у структурі, на період 2018р. – 8,01%.

У поточних зобов'язаннях лєвова доля у розмірі 76,61% припадає на Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Ця стаття пасивів збільшується не тільки у структурі, але і у вартісному вимірі. Порівнюючи 2018р. з 2016р. абсолютний показник збільшився на 17484884 тис.грн

Загальна сума залучених та позичених коштів збільшилась на 17255744 тис.грн (у 1,85 разів)

Позитивні тенденції рентабельності власного капіталу ПАТ «Запоріжсталь» простежуються на протязі всіх аналітичних трьох років. Розглядаємий показник збільшився на 2,51% (порівнюючи 2018р. з 2017р.).

Нерівномірна тенденція рентабельності простежується з залученим капіталом. У зв'язку з нестабільною динамікою залучених коштів та чистого прибутку отримали зменшення рентабельності залученого капіталу, порівнюючи 2018р.з 2017р. на 3,36%.

7. Проаналізовано фінансову стійкість ПАТ «Запоріжсталь». Металургійне підприємство перетворилось з фінансово нестійкого у абсолютно фінансово стійке. Методика оцінки фінансової стійкості також підтверджує динамічно зростаючу стабільність ПАТ «Запоріжсталь».

8. Проаналізовано ліквідності та платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь».

Металургійне підприємство має значні проблеми з абсолютною ліквідністю. У разі терміновості суб'єкт господарювання не погасить і 13% зобов'язань за рахунок миттєво ліквідних коштів. Крім того усіх запасів ПАТ «Запоріжсталь» теж буде навистачати для мобілізації коштів, про це свідчить коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів.

Нормативному значенню відповідають тільки коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття) та коефіцієнт термінової ліквідності.

Як бачимо підприємство має ліквідний баланс. Основні недолік у 2017р. – це перевищення термінових боргів над абсолютно ліквідними активами ПАТ«Запоріжсталь».

9. Запропоновано нову систему управління дебіторською заборгованістю на ПАТ «Запоріжжкокс» та виділено наступні складові:

- аналіз дебіторів та кредиторів підприємства;
- аналіз реальної вартості дебіторської заборгованості та зобов'язань;
- контроль за реальним співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості;
- розробку політики авансових розрахунків з клієнтами підприємства й надання комерційних кредитів;
- оцінку і реалізацію факторингу.

10. Запропоновано для підвищення фінансової стійкості та покращення ліквідності залучення додаткових коштів за рахунок застосування механізму факторингу.

Розраховано вартість факторингу для аналізованого підприємства ПАТ «Запоріжсталь», виходячи з суми дебіторської заборгованості з терміном

заборгованості більш ніж 90 днів – 112530 тис.грн, це фактично 15,4% всієї дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги

Виходячи з розрахунку доцільно скористатись послугами Райффайзен Банк Аваль. Хоча ПАТ «Запоріжсталь» і сплатить найбільший платіж за факторинговою операцією, але він отримає значно більше коштів на початку факторингової операції (108591,45 тис.грн).

11. Запропоновано формування фінансових резервів та підвищення ліквідності металургійного підприємства за рахунок фінансового лізингу.

Розглянуто приклад лізингу ПАТ «Запоріжсталь». Обладнання передається у фінансову оренду за ціною, яка нижча від ціни придбання, на строк, який дорівнює строку корисного використання об'єкта оренди $T_{сл} = 4$ роки. Вартість обладнання 96000 тис.грн (в тому числі ПДВ). Нарахування амортизації обладнання проводиться прямолінійним методом. Договором оренди передбачено, що негарантована ліквідаційна вартість об'єкта встановлена в сумі 4000 тис. грн. Винагорода орендодавцю нараховується за ставкою 17% річних. Сума плати за обладнання та винагорода орендодавцю нараховуються 30 грудня кожного року оренди рівними частками (ануїтет).

В результаті реалізації фінансового лізингу ПАТ «Запоріжсталь» отримає наступні фінансові доходи:

- платежі за об'єкт лізингу 92000 тис.грн;
- проценти за об'єкт лізингу 44868,20 тис.грн.

Таким чином фінансовий результат від реалізації фінансового лізингу складе 40868,2 тис.грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств: [навч. посіб. для самост.вивч. дисципліни]. 3-тєвид., виправ. і доповн. К.: Знання-Прес, 2009. 300 с.
2. Безус Р. М. Управління фінансовими ресурсами відкритих акціонерних товариств елеваторної промисловості: дис... канд. екон.наук: 08.00.04. Д., 2008. – 211 с.
3. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2008. №5. С. 133-138.
4. Бичкова Н.В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. №. 1 (48). С. 16-23.
5. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. К.: Ника-Центр, 2008. 528 с.
6. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента . К.: Ника-Центр, 1999. – Т. 1. 590 с.
7. Близнюк О. П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства. Вісник Міжнародного слов'янського університету. Сер. : Економічні науки. 2013. Т. 15, № 2. С. 52-58.
8. Василик О. Д. Теорія фінансів. К.: НІОС. 2000. С. 76.
9. Ватаманюк О. С. Економічна сутність фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів URL: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2013/Economics/3_109418.doc.htm (дата звернення 02.10.2019р.).
10. Вовк І. Класифікація ресурсів підприємства. Сучасні підходи. Соціально-економічні проблеми і держава. 2012. №. 1 (4).
11. Вожжова О. Ф. Оптимізація фінансових ресурсів акціонерних товариств у торгівлі: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.05. Донецьк, 2004. 19 с
12. Волинчук Ю. Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємств. Економічний аналіз. – Т., 2013. – Вип. 11, ч. 2. С. 96-101.

13. Герасимчук З.В., Вахович І.М. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.]. Луцький держ. технічний ун – т; Київський національний торговельно-економічний ун-т. Вид. 2-е, переробл. і доп. Луцьк: Надстир'я, 2007. 412 с.
14. Герасименко Р. А. Особливості формування фінансових ресурсів акціонерних товариств. Фінанси України. 2006. №6 С. 82-89.
15. Гой І. В. Підприємництво [текст] : навч. посіб. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 368 с.
16. Грідчіна М.В. Фінанси (теоретичні основи) : підручник. 2-ге вид., випр. і допов. К.: МАУП, 2004. 312 с.
17. Дахно І.І. Зовнішньоекономічний менеджмент. К.: ЦУЛ, 2013. 568 с.
18. Дяків В. Підходи до визначення сутнісних характеристик фінансових ресурсів підприємства URL: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2014/Economics/3_139340.doc.htm. (дата звернення 02.10.2019р.).
19. Кірданов М. Г. Відображення в бухгалтерському обліку формування і використання фінансових ресурсів підприємства. Фінанси, облік і аудит . 2013. Вип. 20. С. 281-288.
20. Кірейцев Г. Г. Фінанси підприємств : [навч. посіб.]. Ж. : Вид-во ІТІ, 2002. 269 с.
21. Кнейслер О.В. Теоретико-прагматичні підходи до визначення фінансових потоків. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Економіка”: збірник наукових праць. Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2015. – Вип. 28. С. 113-118.
22. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : [навч. посіб.]. 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. 485 с.
23. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: [навч. посіб.]. К.: «Знання», КОО, 2000. 378 с.
24. Костецький В.В. Костецький В. Сутнісно-теоретичні підходи до визначення фінансового забезпечення діяльності підприємства . 2010. №4(29). С. 135-145.

25. Кравчук О.М. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: [навч. посіб.]. К.: Центр учбової літератури, 2011. 503 с.

26. Кравцова А. М. Фінансові ресурси підприємств: механізм формування та ефективного використання [Текст] : монографія. Вінниця., 2011. 219 с.

27. Леось О. Механізми формування фінансових ресурсів підприємств. Державне управління та місцеве самоврядування. 2014. Вип. 1. С. 119-126.

28. Лігоненко Л.О. Фінанси підприємств: підручник. К.: КНТЕУ, 2007. 491 с.

29. Малій О. Г. Фінансові ресурси підприємств: джерела формування та ефективність використання. . Вісник. Х., 2014. Економічні науки. – С. 179-186.

1. 30. Материнська О. А., Гайовик М. О. Аналітична оцінка методичних підходів аналізу ділової активності підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2011/Economics/59259.doc.htm (дата звернення 02.10.2019р.).

31. Марич П. М. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання.: Навч. посіб. Львів, 2011. 250 с.

2. 32. Мартянов О. І. Оптимізація фінансових ресурсів підприємств України в умовах глобальної фінансової кризи URL: http://esteticamente.ru/portal/soc_gum/sru/2011_1/index.htm (дата звернення 02.10.2019р.).

33. Налукова Н.І. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: сутнісно-аналітичний аспект. Галицький економічний вісник. 2011. №1(30). С.166-174.

34. Новашина Т.С. Финансовый анализ : [навч. посіб.] .М.: Московская финансово-промышленная академия, 2005. 192 с.

3. 35. Обушна Н. І. Методи оптимізації структури капіталу URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10850/1/Methods.pdf> (дата звернення 02.10.2019р.).

4. 36. Он-лайн енциклопедія URL: <http://economic.lviv.ua/resursi/formuvannya-f-nansovikh-resurs-v.html> (дата звернення 02.10.2019р.).

37. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : [навч. посіб.]. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2002. 240 с.

38. Остренко Т. Оптимізація формування фінансових ресурсів підприємства URL: <http://naub.oa.edu.ua/2013/optymizatsiya-formuvannya-finansovyhresursiv-pidpryjemstva/> (дата звернення 02.10.2019р.).
39. Офіційна сторінка ПАТ «Клеванський лісо завод «Промінь» URL: <http://promin.pat.ua/emitents> (дата звернення 02.10.2019р.).
40. Павлова І.В. Ефект фінансового левериджу: теоретичний та методичний підхід URL: http://www.rusnauka.com/9_DN_2011/Economics/61605.doc.htm (дата звернення 02.10.2019р.).
41. Партин Г.О., Селюченко Н. Є. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб. для студ. спец. «Фінанси»]. Нац. ун-т «Львів. політехніка». Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2011. 332 с.
42. Передерієнко Н.І. Фінансовий менеджмент: [підручник для студ. вищих навч. закл.]. Л.: Українська академія друкарства, 2008. 200 с.
43. Петик М.І. Економічна суть і призначення фінансових ресурсів у забезпеченні господарської діяльності суб'єкта господарювання. URL: http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Aktualniproblemy-rozvytku-ekonomiky-regionu/2008_4_1/35.pdf (дата звернення 02.10.2019р.).
44. Петленко Ю.В. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.]. К.: Кондор, 2007. 298 с.
45. Петруня Н. В. Концептуальні підходи до визначення сутності активів підприємств : наукове видання. Облік і фінанси АПК. 2012. №1. С. 120–124.
46. Петряєва З.Ф. Аналіз фінансової звітності підприємства: [навч. посіб.]. М-во освіти і науки України, Харківський нац. екон. ун-т. – Харків: Вид-во ХНЕУ, 2009. 248 с.
47. План рахунків бухгалтерського обліку та інструкція щодо його застосування: нормативно-правові акти та роз'яснення. Під заг. ред. М.С. Головатюка. – К.: Паливода А.В., 2009. 228 с.
48. Погожа Н.В. Проблемні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства в умовах рецесії України. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. №. 2 (45). С. 144-149.

49. Поддєрьогін. А. М. Фінанси підприємств: Підручник. 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. 460 с.
50. Прушківська Е. В. Напрями вдосконалення, формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві. Вісник. Запоріжжя, 2011. №3 (7). С. 256-262.
51. Родионова В.М. Финансы . М.: Финансы и статистика. 1995. С. 430.
52. Романенко Т. В. Шляхи удосконалення формування та використання фінансових ресурсів підприємств. Наукові праці. Полтава, 2013. Економічні науки. С. 248-252.
53. Рупняк М. Я. Формування фінансових ресурсів акціонерних товариств України: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01. К., 2006. – 20 с.
54. Савицька, Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб.] .3-тє вид., випр. і доп. К. : Знання, 2007. 668 с.
55. Сорока Р. С. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. №. 23 (16). С. 353-357.
56. Степасюк Л. М. Економіка і фінанси підприємства : навч. посіб. Для студ. ВНЗ . К. : Компринт, 2014. 335 с.
57. Стоянова Е.С. Финансовый менеджмент. Российская практика. М., 1995. – 656 с.
58. Тігова Т.М. Аналіз фінансової звітності : [навч. посіб.]. К.: Центр учбової літератури, 2013. 268 с.
59. Управление финансами URL: <http://proces.biz/Fin/Book/I1/L7.htm>. (дата звернення 02.10.2019р.).
60. Фаріон І. Д. Економічна суть і особливості функціонування активів. Наукові записки. Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу. – Ужгород.: УНУ. 2004. № 13. ч. 1. С.70-72.
61. Федосов В. М. Теорія фінансів : підручник . К.: Центр учбової літератури, 2011. 576 с.
62. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: [підручник] . К.: Алерта, 2009. – 496 с.

63. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів]. 2-ге вид., переробл. та доповн. К.: Центр учбової літератури, 2009. 320 с.
64. Фінанси підприємств: [підручник]. За ред. А.М. Поддєрьогіна. 5-е вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2004. 546 с.
65. Ніпіаліді О. Ю., Карпишин Н. І. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 232 с.
66. Фінанси: курс для фінансистів : [навч. посіб.]. За ред. В.І. Оспіщева. К.: Знання, 2008. 567 с.
67. Кнейслер О. В., Гуцал І. С., Квасовський О. Р., Спасів Н. Я.. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Тернопіль : Вектор, 2016. 388 с.
68. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. Дисципліни. Заг. ред. О.О. Терещенка; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Вид. 3-тє, без змін. К.: КНЕУ, 2009. 312 с.
69. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.]. За ред проф. Г.В. Митрофанова. К.: КНТЕУ, 2002. 301 с.
70. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.]. М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Вид. 2-ге, без змін. К.: КНЕУ, 2009. 588 с.
71. Фінансовий менеджмент: підручник. [А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Вид. 2-ге, без змін. К.: КНЕУ, 2008. 535 с.
72. Фінансовий менеджмент Г.Г. Кірейцев. Житомир: ЖІТІ, 2001. 440 с.
73. Фурик В. Г. Фінанси підприємств практикум URL: <http://posibnyky.vntu.edu.ua/fin/3.htm> (дата звернення 02.10.2019р.).
74. Хотомлянський О. Л. Теоретичні основи управління фінансовими ресурсами підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2007. №2. С.145-151.
75. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. 3-тє вид., перероб. і

допов. К.: Юрінком Інтер, 2011. 976 с.

76. Чиж Н.М. Структуризація власного капіталу акціонерних товариств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» . Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2008. 21 с.

77. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник. К.: Міленіум, 2003. 160 с.

78. Швиданенко Г.О. Управління капіталом підприємства: [навч. посіб.]. Київ: КНЕУ, 2007. 440 с.

79. Шило В.П. Фінанси підприємств за модульною системою навчання. К.: Кондор, 2012. 429 с.

80. Юхименко П.І. Теорія фінансів: [підручник]. За ред. Проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2011. 576 с.

81. Ярошевич Н.Б. Фінанси підприємств : навч. посіб. К.: Знання, 2013. 341 с.

82. Україна. Закони. Про фінансовий лізинг від 16.12.1997 р. № 723/97-ВР . Відомості Верховної Ради України. 1998. № 16. С.68.

83. Цивільний кодекс від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. С. 356.

84. Господарський кодекс від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18,19-20,21-22. С. 144.

85. Податковий кодекс від 2.12.2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-17. С. 112.

86. Україна. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда». Затверджене наказом Мініфіну України 28.07.2000р. № 181. Зареєстроване в Мін'юсті України 10.08.2000 р. № 487/4708.

87. Щетиніна Г. А. Особливості управління ліквідністю комерційного банку в умовах нестабільного середовища. Матеріали II міжнародного науково-практичного семінару «Економічні, соціальні та інформаційні аспекти європейських інтеграційних процесів» (18-20 березня, м. Київ)) Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2019. С.132-136.

88. Шапуров О. О., Щетиніна Г. А. Тенденції інноваційної активності металургійних підприємств: стан розвитку та фінансування. Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави» (18-19 квітня 2019 року, м.Запоріжжя)) Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2019. С. 59-60.

89. Шапуров О. О., Щетиніна Г. А. Фінансова стійкість промислового підприємства як чинник забезпечення ефективного розвитку економіки регіону. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу» (20-21 листопада 2019 року, м. Запоріжжя) Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2019. С. 156-159.

ДОДАТКИ
Додаток А
Баланс ПАТ «Запоріжсталь»

		2016		2017		2018	
Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4				
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи:	1000	2457	9569	9569	20346	20346	68133
первісна вартість	1001	2457	13487	13487	20346	20346	47119
накопичена амортизація	1002	0	3918	3918	0	0	21014
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1455736	2121178	2121178	1408344	1408344	1293019
Основні засоби:	1010	16210946	16054020	16054020	20952658	20952658	20547936
первісна вартість	1011	16210946	17750591	17750591	20952658	20952658	22522642
знос	1012	0	1696571	1696571	0	0	1974706
Інвестиційна нерухомість:	1015	6518	6965	6965	8020	8020	6741
первісна вартість	1016	6518	6965	6965	8020	8020	6741
знос	1017	0	0	0	0	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:							
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0	0	0	0	0	0
інші фінансові інвестиції	1035	1128608	1128608	1128608	1109680	1109680	1038362
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	48	0	0	0	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0	0	0	0	0
Гудвіл	1050	0	0	0	0	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	369	107	107	0	0	0
Усього за розділом I	1095	18804682	19320447	19320447	23499048	23499048	24928897
II. Оборотні активи							
Запаси	1100	3627615	4086059	4086059	5133524	5133524	5112500
Виробничі запаси	1101	1483222	1696330	1696330	1640288	1640288	2211166
Незавершене	1102	847818	595882	595882	2063157	2063157	1097094

виробництво							
Готова продукція	1103	1295411	1793376	1793376	1429594	1429594	1779995
Товари	1104	1164	471	471	4в5	485	24245
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0	0	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0	0	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	5353147	6292365	6292365	11158065	11158055	17015658
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	1130	20066	762251	762251	745589	745589	1283857
з бюджетом	1135	791833	524484	524484	1315844	1315844	894464
у тому числі з податку на прибуток	1136	43	0	0	0	0	0
з нарахованих доходів	1140	138	2462	2462	1236	1236	1963
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	896752	7560490	7560490	17845366	17845366	18859141
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	700	700	0	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	387424	1027854	1027854	348928	348928	423708
Готівка	1166	14	12	12	0	0	0
Рахунки в банках	1167	387399	1027834	1027834	348918	348918	423693
Витрати майбутніх періодів	1170	201580	256044	256044	308272	308272	286391
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0	0	0	0
у тому числі в:				0	0	0	0
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0				
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	8560	647241	647241	1630937	1630937	1658514
Усього за розділом II	1195	11287115	21159950	21179970	38487761	38487761	45536196
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	2101	2071	2071	265	265	551
Баланс	1300	30093898	40482468	40482468	61987074	61987074	70465644
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	660920	660920	660920	660920	660920	660920
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	9800502	8787256	8787256	11014792	11014792	10139310

Додатковий капітал	1410	-82251	-161333	-161333	0	0	0
Емісійний дохід	1411	0	0	0	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0	0	0	0	0
Резервний капітал	1415	506200	506200	506200	506200	506200	506200
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	4772435	10392611	10392611	14049681	14049681	19586620
Неоплачений капітал	1425	0	0	0	0	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0	0	0	0	0
Інші резерви	1435	0	0	0	0	0	0
Усього за розділом I	1495	15657806	20185654	20185654	26231593	26231593	30893050
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1273399	914766	914766	1143353	1143353	923959
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0	0	0	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	741223	797778	797778	655095	655095	342679
Інші довгострокові зобов'язання	1515	43162	45053	45053	31537	31537	23777
Довгострокові забезпечення	1520	1054036	1254424	1254424	1579041	1579041	1716163
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0	0	0	0
Цільове фінансування	1525	555	479	479	403	403	373
Благодійна допомога	1526	0	0	0	0	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0	0	0	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітної періоду)	1531	0	0	0	0		
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітної періоду)	1532	0	0			0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітної періоду)	1533	0	0	0	0	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітної періоду)	1534	0	0	0	0	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0	0	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0	0	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0	0	0	0	0
Усього за розділом II	1595	3112375	3012500	0	3409429	3409429	3006951
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	1600	2690828	2985146	2985146	3044256	3044256	3016618
Векселі видані	1605	0	0	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість:				14645	13516	13516	13516
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	18589	14645				
за товари, роботи,	1615	5679226	11282625	11282625	26157728	26157728	28767509

послуги							
за розрахунками з бюджетом	1620	472291	170520	170520	295621	295621	87408
за у тому числі з податку на прибуток	1621	430701	114570	114570	238111	238111	16963
за розрахунками зі страхування	1625	10950	10307	10307	11526	11526	18244
за розрахунками з оплати праці	1630	45754	48660	48660	58119	58119	83159
за одержаними авансами	1635	10475	21322	21322	7766	7766	10503
за розрахунками з учасниками	1640	13974	13974	13974	13974	13974	13974
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	89943	98428	98428	128887	128887	162775
Доходи майбутніх періодів	1665	419	394	394	369	369	353
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	2291268	2638293	2638293	2614290	2614290	2374568
Усього за розділом III	1695	11323717	17284314	17284314	32346052	32346052	34545607
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0	0	0	302
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0	0	0	0

Додаток Б
Фінансові результати ПАТ «Запоріжсталь»

Стаття	Код рядка	За звітний період	За звітний період	За звітний період
			46746886	59153818
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	33158709		
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0	0
Премії, передані у перестраховування	2012	0	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0	0
				49414580
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	23699479	38309499	
				0
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	0	0	
Валовий прибуток		9459230	8437387	9739238
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0	0
Інші операційні доходи	2120	489298	204781	556089
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	0	0	0
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2130	0	0	0
Адміністративні витрати	2130	711508	806736	912790
Витрати на збут	2150	1840085	2153886	2486375
Інші операційні витрати	2180	333717	470612	418612
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	7063218	5210934	6477350
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	0	0	0
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0	0

Інші фінансові доходи	2220	24563	28963	117217
Інші доходи	2240	27393	12402	103
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0	0
Фінансові витрати	2250	1365189	880515	704229
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	0
Інші витрати	2270	44977	292282	220087
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	5705008	4079502	5670351
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	1014925	730953	951142
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	4690083	3348549	4719209